

Katarzyna Gara

Wyższa Szkoła Europejska im. ks. Józefa Tischnera w Krakowie
km.gara@gmail.com

Nieznane jezuickie programy teatralne w bibliotekach wileńskich¹

Abstract

Unknown Jesuit Theatre Programmes in Vilnian Libraries

The aim of this paper is to present eleven to date unknown Jesuit theatre programmes, summary records of dramas performed in colleges in the Polish-Lithuanian Commonwealth in the 17th and 18th centuries: [Antiprologue], *Artaban* (1757), *Cineres ad iustam vindictam animati* (1702), *Conviva bonae mentis* (1700), *Corona civica*, *Corona religionis orthodoxae* (1682), *Daumondus* (1690), *Divina iustitia scelerum vindex* (1718), *Exaltatio de portis mortis* (1738), *Flocillus* (1757), *Gaudia post luctus* (1680). The programmes were discovered in the following Vilnian libraries: *the Vilnius University Library*, the *Martynas Mažvydas National Library of Lithuania*, and the *Wróblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences*. The analysis is based on a programme study model applied in *Dramat staropolski* (Wrocław, 1976). In terms of content, the programmes recapitulate plays with motives already known from the bibliography, as well as feature new themes referring to the ancient history and the history of Polish and Lithuanian territories. The pa-

¹ Niniejszy artykuł powstał w ramach projektu naukowego *Kształcenie obywatela na scenach jezuickich w Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Programy teatralne w archiwach wileńskich i rzymskich SJ oraz w wybranych bibliotekach polskich*, finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki pod numerem UMO-2014/13/B/HS2/00524. Kierownikiem projektu jest prof. dr hab. Jan Okoń.

per presents individual characteristics of each of the eleven programmes. The study supplements the research concerning old-Polish theatre and shall facilitate further analyses of source materials.

Key words: theatre programmes, Jesuit drama, the Polish-Lithuanian Commonwealth

Przedmiotem tego artykułu jest publikacja opracowania nieznanych dotychczas programów teatralnych, odnalezionych w wileńskich bibliotekach, a dokładnie rzecz ujmując, drukowanych jezuickich programów teatralnych z XVII i XVIII wieku. Celem nie jest jednak przedstawienie wnikliwej charakterystyki każdego programu z osobna, co przekroczyłyoby z pewnością ramy niniejszego artykułu, ale opracowanie materiału źródłowego zgodnie z modelem wypracowanym w polskiej literaturze naukowej dotyczącej teatru staropolskiego, o czym będzie mowa niżej.

Program teatralny, zgodnie z definicją Jana Okonia², był dokumentem w formie pisanej lub drukowanej odnoszącym się do jednostkowego widowiska teatralnego. Zawierał informacje dotyczące miejsca, czasu i okoliczności wystawienia; wymieniał wykonawców spektaklu, przedmiot i środki. Powstawał z myślą o widzach, w celu przekazania im treści rzeczowych lub również ideowych. Jak podkreśla Władysław Korotaj³, program związany był nie tyle z tekstem sztuki, ile z jej przedstawieniem, stąd miał charakter teatrologiczny, nie dramaturgiczny. Początki programów teatralnych sięgają drugiej połowy XVI wieku, ich geneza związana jest z dwiema ważnymi funkcjami – przekazaniem informacji o sztuce i jej treści oraz

² J. Okoń, *Dramat i teatr szkolny. Sceny jezuickie XVII wieku*, Wrocław 1970, s. 70 (poniżej w opracowaniu programów jako Okoń).

³ W. Korotaj, *Z problematyki staropolskich programów teatralnych*, w: *Wrocławskie spotkanie teatralne*, red. W. Roszkowska, Wrocław 1967, s. 88.

o przedstawieniu⁴. Opracowania podają, że pierwszy znany program teatralny ogłoszono drukiem w Billom w 1559 roku⁵, z kolei w Polsce pod koniec XVII wieku zaczęto tłoczyć szczegółowe programy⁶. Najwcześniejsze drukowane programy sztuk wystawionych w kolegiach jezuickich polskich i litewskich, pochodzące z początku XVII wieku, zawierają takie elementy, jak: tytuł, argument, spis osób dramatu, prolog, streszczenie scen, epilog, drzeworyt herbu osoby, której dedykowano występ, oraz wiersz na herb⁷. W późniejszych programach często pojawia się również dedykacja i czasem spis aktorów. Do rzadkich elementów zaliczyć należy informację o miejscu akcji czy didaskalia. W miarę rozwoju dramatu jezuickiego w Rzeczypospolitej Obojga Narodów można zaobserwować również w programach rekapitulację nowych części, na przykład antyprologu⁸. Szczęśliwie zachował się krótki opis poszczególnych części programu pochodzący z końca XVII wieku, autorstwa Łukasza Ligockiego, dający dowód na to, że komponowanie programów teatralnych było przedmiotem wykładu w kolegiach jezuickich⁹.

Szkolny teatr jezuicki Rzeczypospolitej Obojga Narodów rozwijał się intensywnie mimo zasad ogłaszanych przez władze zakonu. Jeszcze przed powstaniem ostatecznej wersji *Ratio studiorum* w 1599 roku pojawiła się reguła cenzury tekstów przeznaczonych do publicznych występów¹⁰. Dokumenty rękopiśmienne dotyczące prowin-

⁴ J. Okoń, *Dramat i teatr szkolny...*, s. 12.

⁵ Zob. J. Poplatek, *Studia z dziejów jezuickiego teatru szkolnego w Polsce*, Wrocław 1957, s. 152; J. Okoń, *Dramat i teatr szkolny...*, s. 15.

⁶ Zob. J. Poplatek, *Studia z dziejów jezuickiego teatru...*, s. 40. Nie należy zapominać o istnieniu rękopiśmiennych sztuk i programów, por. J. Poplatek, *Studia z dziejów jezuickiego teatru...*, s. 41–42; J. Okoń, *Dramat i teatr szkolny...*, s. 71–74.

⁷ Por. J. Okoń, *Dramat i teatr szkolny...*, s. 16–18. Chodzi o dwa programy: *Summariūm tragoediae Eustachianae* (1616) i *Epitome comoediae Henricanae* (1617).

⁸ Szerzej omawia budowę programu W. Korotaj, *Z problematyki...*, s. 93–107.

⁹ Opis zawarty w rękopisie Biblioteki PAN w Krakowie, sygn. 557, k. 34v. (podają za: W. Korotaj, *Z problematyki...*, s. 94, gdzie można znaleźć ten fragment również w oryginalnej wersji łacińskiej na s. 94–95).

¹⁰ Zob. J. Poplatek, *Studia z dziejów jezuickiego teatru...*, s. 24–25.

cji polskiej mówią o ograniczeniu przedstawień do jednego w roku, by nie odciągać uczniów od nauki¹¹. Jak sugerują badacze, w porównaniu z dialogami trudniej o nadzór nad komediami i tragediami, w których mogą zaistnieć „treści uboczne, niewłaściwe, powstaje niebezpieczny margines, którego cenzura może nie zauważyć”¹². Stąd *Ratio studiorum* wyraźnie zaleca: „Treść tragedii i komedii, które powinny być wystawiane w języku łacińskim i jak najrzadziej, niech będzie pobożna. Nie należy wtrącać do akcji niczego, co nie jest stosowne i nie dotyczy łaciny. Nie należy wprowadzać ani ról ani kostiumów kobiecych”¹³. Przepisy jednak były przez jezuitów w Polsce naginane i pod nazwą dialogów, które można było wystawiać częściej niż sztuki, kryły się w istocie tragedie i komedie¹⁴. Również w prowincji litewskiej ugruntowała się tradycja częstych przedstawień z bogatą oprawą sceniczną¹⁵.

Jeśli chodzi o okazje wystawień, Jan Poplatek wyróżnia przedstawienia stałe i nadzwyczajne¹⁶. Do stałych należały spektakle na początek i zakończenie roku szkolnego. Obchodzono również rozpoczęcie

¹¹ Zob. *Acta in prima Congregatione Provinciali Poloniae anno 1576 in Boszevia celebratae*, przytoczone przez Poplatka, *Studia z dziejów jezuickiego teatru...*, s. 50. Zob. również I. Kadulska, *Teatr jezuicki XVIII i XIX wieku w Polsce. Z antologią dramatu*, Gdańsk 1997; S. Załęski, *Jezuici w Polsce*, t. 1–5, Lwów–Kraków 1901–1906.

¹² W. Roszkowska, *Uwagi o programowości teatru barokowego w Polsce*, w: *Wrocławskie spotkanie teatralne*, s. 63.

¹³ *Ratio atque institutio studiorum czyli ustawa szkolna Towarzystwa Jezusowego*, wstęp i oprac. K. Bartnicka, T. Bieńkowski, Warszawa 2000, s. 45. Szerzej o regułach odnoszących się do szkolnego teatru jezuickiego, a zwłaszcza prowincji polskiej i litewskiej, zob. J. Poplatek, *Studia z dziejów jezuickiego teatru...*, s. 9–40, 43–97.

¹⁴ Zob. J. Poplatek, *Studia z dziejów jezuickiego teatru...*, s. 26.

¹⁵ Zob. *ibidem*, s. 27. O teatrze jezuickim prowincji litewskiej zob. L. Piechnik, *Dzieje Akademii Wileńskiej*, t. 1–4, Rzym 1983–1990; E. Ulčinitė, *Lietuvos jėzuitų teatras. XVI–XVIII amžiaus dramų rinktinė*, Vilnius 2008; V. Zaborskaitė, *Prie Lietuvos teatro ištakų. XVI–XVIII a. mokyklinis teatras*, Vilnius 1981. Szeroko sztukę demonstratywną omawia J. Niedźwiedz, *Kultura literacka Wilna (1323–1655). Retoryczna organizacja miasta*, Kraków 2012 (rozdział ósmy).

¹⁶ Zob. J. Poplatek, *Studia z dziejów jezuickiego teatru...*, s. 36–39.

semestru letniego po Wielkanocy. Zachowało się wiele programów dokumentujących sztuki grywane na zapusty. Uroczystości Wielkiego Tygodnia, Bożego Ciała czy Bożego Narodzenia były kolejną sposobnością do występów scenicznych¹⁷. Nie brakowało przedstawień na uroczystości świętych, a zwłaszcza patronów zakonu. Obok tego urządzano występy okolicznościowe – okazją mógł być przyjazd znamienitego gościa, mecenasa kolegium, ślub czy zgon fundatora, obrady sądów trybunalskich.

Wśród ogromnej spuścizny piśmiennictwa jezuickiego programy teatralne stanowią materiał wciąż wymagający wielopłaszczyznowych badań na dużą skalę. Wymieniając najważniejsze opracowania dotyczące twórczości dramatycznej jezuitów, należy wspomnieć przede wszystkim o pierwszej części drugiego tomu pracy *Dramat staropolski od początków do powstania sceny narodowej*¹⁸, porządkującej i opracowującej programy odnalezione w bibliotekach polskich i wileńskich. Jest to dzisiaj wciąż podstawowa i niezbędna publikacja dla badacza teatru jezuickiego. Ponadto ważnymi pozycjami są trzy opracowania Władimira Riezanowa: *K istorii russoj dramy. Ėkskurs v oblast' teatra iezuitov*¹⁹, *Iz istorii russoj dramy. Škol'nye dejstva XVII–XVIII vv. i teatr iezuitov*²⁰ oraz *Škol'nye dramy pol'sko-litovskih iezuitskih kollegij*²¹, zawierające omówienie programów sztuk wysta-

¹⁷ Ale w 1683 roku prowincjał Jan Berent zakazał w prowincji litewskiej wszystkich występów scenicznych w Wielki Piątek, por. *ibidem*, s. 38.

¹⁸ *Dramat staropolski od początków do powstania sceny narodowej. Bibliografia*, t. 2: *Programy drukiem wydane do r. 1765*, cz. 1: *Programy teatru jezuickiego*, oprac. W. Korotaj, J. Szwedowska, M. Szymańska, Wrocław 1976 (poniżej w opracowaniu programów jako DS II 1).

¹⁹ V.I. Rezanov, *K istorii russoj dramy. Ėkskurs v oblast' teatra iezuitov*, Nežin 1910 (В.И. Резанов, *К истории русской драмы. Экскурс в область театра иезуитов*, Нежин 1910).

²⁰ V.I. Rezanov, *Iz istorii russoj dramy. Škol'nye dejstva XVII–XVIII vv. i teatr iezuitov*, Moskva 1910 (В.И. Резанов, *Из истории русской драмы. Школьные действия XVII–XVIII вв. и театр иезуитов*, Москва 1910).

²¹ V.I. Rezanov, *Škol'nye dramy pol'sko-litovskih iezuitskih kollegij*, Nežin 1916 (В.И. Резанов, *Школьные драмы польско-литовских иезуитских коллегий*, Нежин 1916).

wionych w kolegiach polskich i litewskich, a także podające tytuły wielu zaginionych. Za pomocne i nietraczące na wartości uchodzi dzieło historyka teatru i bibliografa Ludwika Simona *Dykcjonarz teatrów polskich czynnych od czasów najdawniejszych do roku 1863*²² oraz Carlosa Sommervogela *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*²³. Wreszcie należy wspomnieć o pionierskiej i podstawowej monografii o teatrze jezuickim Jana Okonia, *Dramat i teatr szkolny. Sceny jezuickie XVII wieku*²⁴.

Bibliografia *Dramat staropolski* podaje 770 tytułów przedstawień teatralnych, a szacunkowe obliczenia badaczy mówią o kilku tysiącach przedstawień w kolegiach jezuickich Rzeczypospolitej Obojga Narodów w samym XVII wieku²⁵. Liczby te dają wyobrażenie, na jak wielką skalę jezuici byli aktywni na polu dramatycznym i jak ważną rolę odgrywał teatr w życiu kolegiów. Ta twórczość teatralna, której piśmiennicze i drukowane świadectwa są rozproszone po wielu polskich i zagranicznych bibliotekach, stała się dziś bardziej przystępna dzięki wyżej wspomnianym opracowaniom. Z jednej strony dalsze studia nad programami teatralnymi utrudnia sama forma materiału źródłowego. Programy są bowiem drukami o niewielkiej objętości, wahającej się od jednej karty zadrukowanej tekstem z obu stron do kilku lub kilkunastu kart. Taka objętość mogła być niejednokrotnie przyczyną zwykłej utraty czy zaginięcia druku wśród setek tysięcy woluminów biblioteki. Ponadto przebadane dotychczas programy w wielu przypadkach okazują się egzemplarzami w znacznym stopniu zniszczonymi, z brakującymi kartami lub naddartymi krawędziami. Nierzadko zdarzają się druki wręcz złożone wespół, przetarte, mocno zabrudzone czy ze śladami zamoczenia, uniemożliwiającymi lekturę. Poza tym badacz musi się zmierzyć z faktem, że materiał

²² L. Simon, *Dykcjonarz teatrów polskich czynnych od czasów najdawniejszych do roku 1863*, Warszawa 1935.

²³ C. Sommervogel, A. de Backer, A. de Backer, A. Carayon, *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, t. 1–12, Bruxelles–Paris 1890–1960.

²⁴ J. Okoń, *Dramat i teatr szkolny*...

²⁵ Zob. *ibidem*, s. 70–79.

źródłowy jest rozproszony po wielu zbiorach bibliotecznych, jak pokazują egzemplarze z podaną lokalizacją, wynotowane w *Dramacie staropolskim*. Z drugiej strony świadomość liczby zaginionych programów – ich tytuły zostały bowiem wymienione w bibliografiach – otwiera sposobność ponownej kwerendy i przeszukiwania zasobów bibliotecznych z szansą na odnalezienie zagubionych druków.

Niniejszy artykuł jest owocem kwerendy przeprowadzonej w bibliotekach wileńskich, w wyniku której zostały odkryte nowe drukowane jezuickie programy teatralne, dotychczas nieznane z opracowań naukowych²⁶. Badania odbyły się w trzech bibliotekach: w Bibliotece Uniwersyteckiej, w Litewskiej Bibliotece Narodowej im. Martynasa Mazvydasa oraz w Bibliotece Wróblewskich. W wyniku poszukiwań udało się odnaleźć jednaście programów sztuk wystawionych przez jezuitów w XVII i XVIII wieku w Wilnie, Warszawie, Kownie i Poznaniu (dwa programy nie podają miejsca wystawienia). Celem tego artykułu jest opracowanie owych programów i udostępnienie ich do dalszych badań. Najwcześniejszy datowany program to *Corona religionis orthodoxae*, pochodzący z 1682 roku, najpóźniejszy – *Flocillus*, przedstawiający treść tragedii wystawionej 1 sierpnia 1757 roku, którą poprzedza sztuka *Artaban*, wystawiona również w Wilnie pod koniec lipca tego samego roku. Zaprezentowane poniżej programy ukazują różnorodne treści: wątki z historii starożytnej, na przykład *Antyprolog*, legendarne dzieje Polski – *Cineres ad iustam vindictam animati* – czy tematy japońskie, jak w programie *Gaudia post luctus*, nawiązujące do znanych z *Dramatu staropolskiego* programów, i cał-

²⁶ Równie ciekawy wydaje się nieznany dotychczas rękopiśmienny osiemnastowieczny program *Facundus pro veritate Tullius B. Ioannes Cantius* autorstwa Jerzego Wolskiego, dołączony do drukowanego programu *Facilis descensus averni in Vitaldo [...] sua sponte Daemonis mancipe [...]* (Lwów 1719) o sygnaturze IV 31174 przechowywanego w dziale starych druków Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie. Wzmianki wymaga także rękopis o sygnaturze F 3-1118 (dział rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie) zawierający tekst sztuki *Morus Angliae Cancellarius tragedia*, wystawionej w lwowskim kolegium w 1765 roku. Oba teksty są obecnie przedmiotem badań.

kiem nowe, których opracowanie przyczyni się w pewnym stopniu do badań nad szkolnym teatrem jezuickim Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Podane w programach daty oraz opisy słowne informują o następujących okazjach wystawień: zakończenie roku szkolnego (*Artaban, Divina iustitia scelerum vindex, Flocillus*), zapusty (*Cinere ad iustam vindictam animati, Conviva bonae mentis, Exaltatio de portis mortis*), konsekracja biskupia (*Corona religionis orthodoxae*) i uroczystości Wielkiego Tygodnia (*Gaudia post luctus*).

Zasady opracowania materiału źródłowego

Celem przejrzystości postanowiono przyjąć tu model wypracowany przez zespół Pracowni Bibliografii Staropolskiej i Historii Książki IBL PAN zastosowany w *Dramacie staropolskim*. Ze względu na to, że dwa z poniższych programów nie podają roku wydania ani miejsca wystawienia, dla jasności zrezygnowano z porządku chronologicznego oraz podziału według miejsca wystawienia, jak przyjęto w *Dramacie staropolskim*, i ułożono programy w kolejności alfabetycznej. Opis zatem zawiera następujące kategorie: tytuł skrócony, liczbę kart, odpis karty tytułowej, język, gatunek, podział dramatu na części, osoby, miejsce akcji, wstawki choreograficzne, muzyczne i wokalne, inscenizacja, źródło, treść, uwagi dotyczące autorstwa i odniesienia bibliograficzne. W tytule skróconym podano w nawiasie kwadratowym autorstwo na podstawie rękopiśmiennej notatki. Ponadto tytuł skrócony zawiera adres wydawniczy, datę wystawienia i format. Jeśli karta tytułowa nie informuje o dacie i miejscu wydania, zaznaczono to w nawiasie kwadratowym (br. m. dr.) i podano sugestię co do tego aspektu. W przypadku programu *Conviva bonae mentis* pod tytułem skróconym znajduje się informacja o wzmiance w *Bibliografii Estreichera* (podano numer tomu i stronę). Poniżej zamieszczono zestawienie sygnatur składek arkuszowych. Następnie przedstawiono wierny odpis karty tytułowej bez podziału na wiersze i podania kroju pisma. Długie „s” (f) jest w odpisie zastąpione zwykłym „s”.

Zaznaczono obecność ozdobników drukarskich. W punkcie „Język” znajduje się informacja o języku programu, a nie tekstu sztuki, której stanowił streszczenie. Gatunek został określony na podstawie tytułu lub zaproponowany na podstawie analizy programu. W kategorii „Podział” opisano strukturę sztuki zgodnie z programem. Następnie umieszczone zostały uwagi dotyczące elementów choreograficznych, muzycznych i wokalnych. Poniżej podano osoby – postacie dramatu – z zaznaczeniem, czy wykaz znajduje się w programie. W przypadku programów dwujęzycznych przyjęto wersję łacińską. Wypisano również nazwiska aktorów, jeśli program zawierał taki spis. Punkt „Inscenizacja” podaje uwagi dotyczące przedstawienia i scenografii sporządzone na podstawie analizy programu. Jeśli program podawał źródło sztuki, stanowiło to kolejny punkt opisu. Poniżej zamieszczono treść przedstawienia, którą starano się odtworzyć jak najwierniej, opierając się na sumariuszu. Przedostatnim punktem opracowania są uwagi dotyczące autorstwa i odniesienia bibliograficzne. Opracowanie zamyka podanie lokalizacji egzemplarza wraz z sygnaturą.

Programy teatralne

1.

[Antyprolog?] 2°.

K. nlb. 4, sygn. B–C₂ (brak karty A–A₂).

[brak karty tytułowej].

K. B₁r.–C₁r.: tekst. C₁v.–C₂v.: spis osób.

Język: polski.

Gatunek: tragedia.

Podział: Antyprolog. Prolog. Krotofilny widok. Akt I sc. 1–6. Chór I. Krotofilny widok. Akt II sc. 1–6. Chór II. Krotofilny widok. Akt III sc. 1–6. Epilog.

Akt I sc. 3: perski salt, „powabne kanty”. Akt III sc. 3: „różne salty”.

Osoby (brak spisu): Merkuriusz; Apollo; Pallas; cesarz Trajan; Placyd-Eustachius, hetman rzymskich wojsk; Fama; Persowie, Indowie; Teopista, przyjaciel Placyda; Agapius, Teopistus, dwaj synowie Placyda; sługi Placyda; Jan, katolicki Kapłan; Smutek; Niestateczność; Rozpacz; Stateczność; Roztropność; Miłość Boska; Honor; Państwa Rzymskiego Geniusz; „Pan okrętu”; oracze; pasterze; Kmieć; rotmistrzowie Achacius i Antiochus; żołnierze; cesarz Adrian; rycerstwo.

Aktorzy grający wymienione role („Osoby do aktu należące”): z Filozofii: Jędrzej z Saka Piętkiewicz; Jerzy z Kuropków Czerniewski; Jan z Biedziun Bieduński; Ignacy Łada Łazowski; Marek Narutowicz; Michał Makarewicz; Mateusz Kalinowski. Z Retoryki: Krzysztof z Towiła Bolcewicz, koniuszyc powiatu wilkomirskiego; Ignacy Rynwid Mickiewicz, cześnikowicz halicki; Michał Rynwid Mickiewicz, cześnikowicz halicki; Ignacy Sawiński, cześnikowicz inflancki; Marcin z Powodajów Jackiewicz; Franciszek Goliszański; Tadeusz Janczewski; Antoni Szymanowski; Krzysztof Zakrzewski; Franciszek Juszkiewicz. Z Poetyki: Jan Poklewski Koziół, skarbnikowicz powiatu lidzkiego; Daniel Talat Kiełpsz, cześnikowicz powiatu wilkomirskiego; Michał Szorc, skarbnikowicz ziemi bielskiej; Ignacy Szwykowski, podstolic smoleński; Kazimierz Syrwid, strażnikowicz słonimski; Tadeusz Ostroga Kulesza, strażnikowicz orszański; Józef Kościeszka Żaba, skarbnikowicz połocki; Tadeusz z Lichadziejewa Gliński, cześnikowicz łączycki; Onufry Lenkiewicz, horodniczyc parnawski; Józef Szarski; Tadeusz z Kuropków Czerniewski; Ignacy Szeryn, porucznikowicz J.K.M. Z Syntaktyki: Ludwik Kuprol Piętkiewicz, łowczyc powiatu wilkomirskiego; Józef Bibersztejn Charmański, Oboźnic województwa trockiego; Stanisław Talat Kiełpsz, cześnikowicz wilkomirski; Jędrzej Junosza Malicki, stolnikowicz smoleński; Józef Julewicz Podernia, mostowniczc witebski; Maciej Junosza Malicki, stolnikowicz smoleński; Józef Chojecki, starościc rudnicki; Tadeusz z Zulów Gintowtt, podczaszyc wilkomirski; Adam Lenkiewicz, horodniczyc parnawski; Paweł Szczuka; Józef Kongied Skurewicz; Piotr Areymowicz. Z Gramatyki: Ignacy z Towiła Bolcewicz, koniuszyc powiatu wilkomirskiego; Tadeusz Szorc, łowczyc

ziemi bielskiej; Jędrzej Bielski, wojskowicz województwa brzeskiego; Tadeusz z Duninów Ślepiński; Ignacy Syrwid, strażnikowicz słonimski; Michał Zegzdra; Kazimierz Kozieliński; Józef Golthott Uliński; Adam Gintowtt Łokiański; Kazimierz Arcymowicz. Z Infimy: Ksawery Bohusz, kluczny województwa wileńskiego; Stanisław Rudnicki Si-payło, cześnikowicz orszański; Jan z Junków Sokołowski, staroście strubiski; Stanisław Wardomski Bronic, podczaszyc województwa wileńskiego; A. Damian Ornofla Giedroyc, podstolic kowieński; Kazimierz Wardomski Bronic, podczaszyc województwa wileńskiego; Jakub Petruszewicz, regentowicz województwa wileńskiego; Hieronim Szwykowski, podstolic smoleński; Dionizy Bielski, wojskowicz województwa brzeskiego; Józef Syrwid, strażnikowicz słonimski; Hilary Woydag, koniuszyc lidzki; Kazimierz Bielski, wojskowicz brzeski; Bartłomiej Grothuz, chorążyc J.K.M.; Kazimierz Alexandrowicz, skarbnikowicz mściślawski; Jan Kościeszka Żaba, skarbnikowicz połocki; Simon Lenkiewicz, horodniczyc parnawski; Bogdan Gierlad Towiański, strażnikowicz wilkomirski; Jerzy z Kordatów Makarski, podstolic smoleński; Józef Bereśniewicz, miecznikowicz upitawski; Tadeusz z Rymka Dawksza, komornikowicz wilkomirski; Stanisław Platt, chorążyc J.K.M.; Antoni Woyzwilło, cześnikowicz bracki; Jędrzej Łoyba; Jędrzej Towgin; Józef Okmiański; Franciszek Ewert; Franciszek Gaylewicz; Daniel Iwaszkiewicz; Jan Iwaszkiewicz; Michał Romanowski.

„Inne zaś Osoby do Scen należące na Teatrum prezentować się będą”.

Inscenizacja: Akt I sc. 1: Trajan ogłasza Placyda hetmanem wojsk rzymskiej armii; sc. 2: Placyd wzywa bogów, wyrusza z wojskiem; Persowie jednoczą siły z Indami, Placyd zwycięża Persów i Indów; sc. 3: triumf Placyda w Rzymie, uczta; sc. 4: łowy, jeleni z krzyżem i wizerunkiem Jezusa, wieszczy głos; sc. 5: Placyd udaje się do katolickiego kapłana. Akt II sc. 2: walka Stateczności, Roztropności i Miłości Boskiej z Niestatecznością i Rozpaczą; sc. 3: Placyd-Eustachiusz z przyjacielem i synami udaje się do Egiptu; sc. 6: wilk i lew porywają synów Placyda-Eustachiusa, oracze i pasterze ratują chłopców; Placyd-Eustachiusz u kmiecia we wsi Badyzus. Akt III sc. 1: Trajan roz-

kazuje szukać Placyda; sc. 2: rotmistrzowie Trajana we wsi Badyzus; sc. 3: Placyd-Eustachius przybywa do Rzymu, ucztą; sc. 4: Placyd-Eustachius pokonuje nieprzyjacielskie wojska; sc. 5: Placyd-Eustachius przybywa do Rzymu, nowy cesarz Adrian go wita; Placyd-Eustachius z synami i przyjacielem za wiarę chrześcijańską rzuconym na pożarcie, lwy się korzą; sc. 6: Placyd-Eustachius z synami i przyjacielem giną spaleni w miedzianym wole.

Treść: W Antyprologu Merkury, Apollo i Pallada chwalą podkomorzego pińskiego. – Prolog: „Szczęście, Fortuna odmienna, błądzi // Trwa bez odmiany, to co Bóg sądzi”. – Cesarz Trajan ogłasza Placyda Hetmanem wojsk rzymskich. Placyd pokonuje Persów i Indów, wkracza triumfalnie do Rzymu, Trajan wyprawia ucztę na jego cześć. Placyd udaje się na polowanie, ściga jelenia z wizerunkiem krzyża i Jezusa między rogami, słyszy głos Chrystusa, poddaje się jego woli. Opowiada o tym zdarzeniu przyjacielowi, który radzi, by słuchać poleceń Chrystusa. Placyd udaje się z przyjacielem i synami do katolickiego kapłana Jana, który wpisuje ich „w rejestr wiernych Chrystusowych”. Przyjaciel przybiera imię Teopista, starszy syn Agapius, młodszy Teopistus, Placyd – Eustachius. Placyd-Eustachius wraca na miejsce objawienia i modli się, przyrzeka wytrwałość w cierpieniach, które go czekają w przyszłości. Dowiadując się o nieszczęściach swojej rodziny, prosi Jezusa o silną wolę. Stateczność, Roztropność i Miłość Boska wtrącają do piekła Niestateczność i Rozpacz. Placyd-Eustachius skrycie udaje się z synami i przyjacielem do Egiptu, Honor i Geniusz państwa rzymskiego ubolewają z tego powodu. Kapitan okrętu jako zapłatę za przewóz przemocą odbiera Placydowi-Eustachiusowi przyjaciela. Placyd-Eustachius udaje się w swoją drogę, tymczasem kapitan okrętu nagle umiera i przyjaciel zostaje ocalony. Kiedy Placyd-Eustachius przepławia się przez rzekę, jednego jego syna porywa lew, drugiego wilk, ale oracze i pasterze ich ratują. Nieświadom tego Placyd-Eustachius pogrążony w smutku udaje się do wsi Badyzus i w zamian za pracę u kmiecia otrzymuje wyżywienie. Kiedy Fama donosi Trajanowi o zagrożeniu i zbliżającej się wojnie, cesarz wysyła na poszukiwania Placyda rot-

mistrzów, którzy odnajdują go we wsi Badyzus, i po 15 latach Placyd-Eustachius wraca do Rzymu. Trajan wyprawia ucztę na cześć „Hetmana”. Placyd-Eustachius ogłasza pobór do wojska, dostrzega dwóch młodzieńców odznaczających się męstwem – będących w istocie jego synami – i zaprasza ich codziennie do stołu hetmańskiego. Po wygranej bitwie bracia się rozpoznają, Teopista rozpoznaje swego przyjaciela Placyda-Eustachiusa, ten swoich synów. Wojsko wraca do Rzymu, Fama donosi Placydowi-Eustachiusowi o śmierci Trajana. Nowy cesarz Adrian przyjmuje Hetmana ze czcią i zamierza dziękować bożkom za zwycięstwo. Placyd-Eustachius wyznaje, że jest chrześcijaninem, Adrian wtrąca go do więzienia razem z synami i przyjacielem i skazuje na śmierć przez pożarcie przez lwy. „Lwy się korzą i nogi ich liżą”. Więźniowie stają przed cesarzem, Adrian po rozmowie z nimi ponownie skazuje ich na śmierć przez spalenie w miedzianym wole. Placyd-Eustachius z synami i przyjacielem z radością poddają się wyrokowi. – Epilog: „Ten wizerunek człowiecze niech twym zdaniem rządzi // A z traktu zbawiennego dusza twa nie zbłądzi”. – Chór I: „Gardzić tym trzeba // Co nieda Nieba”. Chór II: „Kto się sercem w Niebo wzbija // Ten tym gardzi co przemija”.

Uwagi: Sztuka została wystawiona prawdopodobnie około połowy XVIII wieku, wskazują na to nazwiska uczniów. Ostatnia strona, jak również oprawy opatrzone są notatkami, w których pojawiają się daty 1771 i 1772. Por. DS II 1, nr 308, 379 i 509; por. Okoń, *Dramat i teatr szkolny*, s. 16, 18, 31, 39, 115–116, 118, 155, 162–163, 167, 173, 240, 252, 335, 378, 385.

Egzemplarze: Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, IV 24642 (w katalogu kartkowym figuruje pod hasłem „Antyprologus”, w dziale XVIII w.).

Danielowcy wyrzeczono być mianem. Przemocą żołnierze
Azafis głowę, która Ayzba ukazała w Atlasbanowi, iż od wia-
lucy jego ręki poległ, odważnie wzniele.

Scena III. Daniel o przybyciu nowego Króla wieści niśnie Artabanowi.
Scena III. Nadab zżądać swei Daniela na śmierć Artabaao wi wy-
mawia. Artaban zaś po krótkiej sprzeczce dobytym mieczem
godzi.

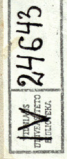
Scena IV. Nabuch niepodważany na Palce przysiężnem, wymiastiona od
Artabana na zabicie Syna wstrzymuje ręk, gdyż po wza-
jemnych wymówkach Artaban gnie w twój zażywymy flowy
na Nabucha wymartując pełen zemsty odchodzi.

Scena V. Nabuch przyjeżdżając Synowi porządnie sprząg karania
swojego opowiada.

Scena VI. Przypodździ Berradan, żalony po swym Oycu: śmierć jego,
od wianey ręki podlega Nabuchowi: opowiada; Nabuch
zwołai Artabana pogrzeb i z warknieniami Otazur pu-
wemu Bogu za twe przywiodenie ludować kaze.

K Omedya o dwu Sretach, z których Panstlon skapy
a Syna w obliwicy karności chowajęcy. Syno zaś hojny, a
swemu Pamfilowi pobieżajęcy, ucieżnieniami polgipkami różnionę
natur w rodzoney Braci ukaza. Aż nakoniec Syno chce Pantolona
od wlekięcy ku synom trokliwość i od kłopotwa odwieść, dobor
swoich Pamfila, którego był dawniey, potomka nierzajęcy, za sy-
na wzięti od Pantolona, dziedzicem czyni, i hojny uczyć prawuje.

M. C. Ad D.

ARTABAN TRAGEDYA

W publiczney Sali Akademii Wileńskiej
Societatis JESU, od przświetney Mło-
dży Studenckicy Roku 1757. dnia 24 Lipca

WYPRAWIONA. 2030878
R Z E C Z. 24643

Artaban z Sarpanów Chaldyjskich; którzy pod onę
chwilę, gdy Nabuchodonozor między zwierzęcy w
putyniach przemiętkiwał, Asyryją rzadził, unywieżył;
bliskim Królowi pokrewienstwem i Azafis wodza namowę
uwiedziony, Królewika godność łobie mnię fluzięnie przy-
włażczył. Ale panowanie jego nie długo trwało. Krórego
dnia zgodnym ludzi i Panow wybraniem Królem jęit o-
głozony; Nabuchodonozor, po przępęzionych w pokucie
siedmiu letnich do Miasta powrócił. Czym zafrowany
Artaban, rozpaczając sam łobie śmierć zadł.

Scena w Babylonie w Pałacu Królewskim.

O S O B Y

Nabuch Krol Asyrii. W.W. Ichmosek PP.
Artaban Brat zony Króla. Michał Piotrowski Erafzer. Sopotnik.
Marsin Zankli Starszei Gryzbiński.
Jankonim Ewilaczkowski. Fulgenty Kamienki Giesdanikowicz Lubelski.
Berradan Syn Artabana. Jęzi Kimbar Mirczenkowiez Bra Brwaki.
Danil Trok. Aleksander Sokoła Musczakowicz Ofianki.
Aryba-Sarazek. Jan Barowski.

Artaban, Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, sygnatura IV 24643. Za pozwoleniem biblioteki

2.

Artaban tragedia, w publicznej sali Akademii Wileńskiej Societatis Jesu, od prześwieatnej młodzi studenckiej roku 1757 dnia [28] lipca. [br. m. dr., Wilno?, Druk Akad. S.I.?, przed 28 VII 1757]. 4°.

K. nlb. 2, sygn. A₂.

[Tytuł nagłówkowy]: ARTABAN TRAGEDYA W publiczney Sali Akademii Wileńskiey Societatis JESU, od prześwieatney Młodzi Studenckiey Roku 1757 dnia [dopisano: 28] Lipca WYPRAWIONA.

Niżej: «Rzecz» (argument), poniżej: «Osoby». K. [a₁]v.–[a₂]v.: tekst.

Język: polski.

Gatunek: tragedia.

Podział: Akt I sc. 1–4. Akt II sc. 1–4. Akt III sc. 1–8. Akt IV sc. 1–4. Akt V sc. 1–6.

Osoby: Nabuch, król Assyrii – Michał Piotrowski, pisarzewic smoleński; Artaban, brat żony króla – Marcin Zaleski, starośc grzybiański; Nadab, syn Nabuchodonozora, własnym imieniem Evilmerodach – Fulgenty Kamiński, czesznikowicz lidzki; Beradan, syn Artabana – Józef Kimbar, miecznikowicz brasławski; Azaf, hetman wojsk asyryjskich – Adam Wańkowicz, wojskowicz miński; Daniel, prorok – Alexander Soroka, miecznikowicz oszmiański; Aryzba, starzec – Jan Borowski.

Miejsce akcji: Babilon, pałac królewski.

Inscenizacja: Akt I sc. 1: Artaban zaniepokojony snem; sc. 2: Daniel wyjaśnia sen Artabanowi. Akt II sc. 1: Nadab wyjawia Danielowi swoje zmartwienia; sc. 2: Artaban rozkazuje uwięzić Daniela; sc. 4: Azaf rzuca podejrzenia na Nadaba. Akt III sc. 2: Artaban poleca przyśpieszyć egzekucję Daniela; sc. 6: Aryzba nie poznaje Nadaba. Nadab pokazuje list od Daniela. Artaban wzywa Daniela z więzienia; sc. 8: Daniel wraca do więzienia. Nadab skazany na uwięzienie. Akt IV sc. 1: Beradan prosi o uwolnienie Daniela i Nadaba. Akt V sc. 1: żołnierze przynoszą głowę Azafa; sc. 3: Artaban usiłuje mie-

czem zabić Nadaba; sc. 4: pojawia się Nabuch, Artaban odchodzi w gniewie; sc. 6: Beradan oznajmia śmierć Artabana.

Treść: Artabana dręczą sny i wzywa Daniela, by wyjaśnił ich znaczenie. Za namową Azafa postanawia sięgnąć po koronę królewską, tymczasem jego syn odwodzi go od tej decyzji. Daniel tłumaczy sen Artabanowi. Azaf przynosi wiadomość o zgromadzonym na zamku tłumie i Panach, a także o szerzącej się pogłosce o synu Nabucha, prawowitym dziedzicu tronu, przebywającym w pałacu Artabana. Nadab mówi Danielowi, co go trapi, Daniel go pociesza. Daniel odmawia wyjawienia Artabanowi, gdzie jest królewski syn, przez co zostaje uwięziony. Nadab bezskutecznie prosi o łaskę dla Daniela, tymczasem Azaf nakłania Artabana do ukarania Daniela i oskarża również Nadaba o zdradę. Artaban rozkazuje Azafowi przyśpieszyć egzekucję Daniela. Nadab prosi Artabana o rozmowę, podczas której wyjawia swoją tożsamość, do tej pory nieznaną dzięki działaniu Bożej mocy, Artaban jednak mu nie wierzy. Z Persji przybywa starzec Aryzba, który wychowywał Nadaba, ale nie poznaje w nim syna Nabucha. Artaban rozkazuje przyprowadzić Daniela, prorok jednak nie ujawnia prawdy i wraca do więzienia. Nadab również zostaje uwięziony. Beradan wstawia się za więźniami u ojca. Artaban rzekomo przychyła się do prośby syna, ale ukrywa przed nim zamiar zabicia Daniela i Nadaba. Artaban rozkazuje Azafowi przynieść ściętą głowę Daniela. Beradan prosi ojca, by pozwolił mu spotkać się w ogrodzie z królewiczem. Aryzba donosi Artabanowi o tym, co się wydarzyło w ogrodzie, ukrywa fakt zabicia Azafa z rozkazu Nabucha w taki sposób, że Artaban sądzi, iż mówi o śmierci Daniela. Żołnierze przynoszą głowę Azafa, a Aryzba oświadcza, że zginął z własnej ręki. Daniel powiadamia Artabana o przybyciu nowego króla. Nadab czyni Artabanowi wyrzuty za wyrok śmierci na niego i Daniela; Artaban po klótni usiłuje go zabić mieczem. Do pałacu przybywa Nabuch i powstrzymuje Artabana przed zabiciem Nadaba; Artaban „pełen zemsty odchodzi”. Nabuch mówi synowi o karze. Beradan pełen żalu informuje Nabucha o śmierci swego ojca, który odebrał sobie życie,

Nabuch rozkazuje go pochować i uroczyście zbudować ołtarz dla prawdziwego Boga.

K. [a₂]v.: „Komedia o dwu Starcach, z których Pantalon skąpy a Syna w osobliwszey karności chowający, Symo zaś hoyny, a swemu Pamfilowi pobłażający, uciesznemi postępkami różność natur w rodzoney Braći ukażą. Aż na koniec Symo chcąc Pantalona od wielkiej ku synom troskliwości i od skąpstwa odwieść, dóbr swoich Pamfila, którego był dawniey, potomka niemający, za Syna wzięł od Pantalona, dziedzicem czyni, i hoyną ucztę sprawuje”.

Egzemplarze: Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, IV 24643.

3.

[Gorszwiłło Krzysztof?]: Cineres ad iustam vindictam animati a perillustri iuventute S. I. in scenam dati. Anno 1702, die 25 Februarii. [br. m. dr., Wilno?, Druk Akad. S.I.?, przed 25 II 1702]. 4°.

K. nlb. 2, sygn. A₂.

[Tytuł nagłówekowy]: CINERES AD IUSTAM VINDICTAM ANIMATI Contra Voluptarium parricidam Popielum Secundum, Poloniae Principem. A Perillustri, Magnifica, ac Praenobili Rhetorica Iuventute Academica Societatis IESU, Ludis antecinerilibus in Scenam dati. Anno 1702. 25 Febr:

Niżej: «Argumentum». K. [a₁]r.–[a₂]v.: tekst.

Język: łaciński.

Gatunek: tragedia.

Podział: Prologus. Actus I sc. 1–6. Chorus. Intermedium. Actus II sc. 1–6. Chorus. Intermedium. Actus III sc. 1–5. Chorus. Intermedium. Actus IV sc. 1–6. Chorus. Intermedium. Actus V sc. 1–5. Epilogus.

Actus III sc. 2: saltus.

Osoby (brak spisu): Tyrannis; Ambitio; Nemesis; Troynadus, Stopęłko, sororii Popieli; Popielus Secundus, Princeps Poloniae; patruj Popieli; sacrificuli; Zaslaus, Popieli frater; Pietas; Genius

58073
CINERES
AD IUSTAM VINDICTAM
ANIMATI P. Socini.

3 XXIII 2
1007
Contra Voluptuarium parricidam Popielum Secundum, Poloniæ Principem.

A
Perillustri, Magnifica, ac Prænobili Rhetorica Iuventute Academica Societatis IESU, Ludis antecinceralibus in Scenam dati,

Anno 1702. 27. Febr:

ARGUMENTUM.

Popielus Secundus, Princeps Poloniae, voluptatibus deditus, ut liberius genio indulgeret, Patruos suos, quorum curæ à Popiello primo, factis cedente commissus fuerat, invitatos inter epulas, propinato veneno è vivis fuitulit. Verùm brevi ultrix Scelerum pœna est consecuta, nam ex cadaveribus occisorum nati mures, parricidam cum Filij depasti, eximiam vindictæ genus demonstrarunt. Circa Annum Christi 850 Script: rer: Polon.

PROLOGUS

Tyrannis & Ambitio ferales demonstrant fluctus, quibus familiam Popielianam obruendam prædicunt; sed divina Nemesis, hanc torrentem, ipsi quoq; Tyrannidi & Ambitioni, feralem fore affirmat.

ACTUS PRIMUS

Scena 1ma. Troynadus cum Stopelko fororij Popieli, ex malè digesta crapula dolorem capitis sentientes, inferunt, brevem vitam voluptatibus dediti Principis, futuram: quare ne Nepotes suos à successione Regni alienos videant, de tollendis Patris Popieli consultant, qui fortè successorem impedire vellent; modus porùgitur à Stopelko.

Scena 2da. Popielus Crufvicensè sanum ingressus legit in monumento Patris sui à Stopelko occultè exaratum: NETE MEA MANEANT VOTA, CINERES ANIMATOS CAVE. Scripti mysterium à Sacrificulis inquiri, Troynadus & Stopelkus patere filij illud affirmant, sed in privato manifestandum.

Scena 3tia. Zaslauus Popieli Frater, scrutatur à Sacrificulis authorem Epitaphij: discit confectum illud esse à Stopelko; hinc Suspicionem iusta motus, mysterium scripti exploraturus, privatum Regis conclave, tacitus ingreditur.

Scena 4ta. Stopelkus & Troynadus epitaphium, monumento inaratum, Popiello sequentibus explicant: Ne te mea maneant vota. Id est. Ne te
nutes

Wilnia
Uniwersytecka
Biblioteka

Arthur M. Gaspard

Cineres ad iustam vindictam animati, Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, sygnatura IV 31345. Za pozwoleniem biblioteki

Familiae Popielanae; rustici; Lescus, filius Popieli; Premislus, filius Popieli; rusticus; Cordulus, filius Troynadi; Ephebi Moschovitici; Amor Patriae; venatores; aulici; hospites; arbitri; umbrae; mures.

Inscenizacja: Prologus: Tyrania i Ambicja ukazują złowróżbne fale. Actus I sc. 2: Popiel w świątyni czyta inskrypcję na pomniku swego ojca; sc. 3: Zasław ukrywa się w komnacie króla; sc. 4: Stopelko i Troynadus wyjaśniają Popielowi epitafium; sc. 6: Zasław w ubraniu pielgrzyma. Chór [1]: Tyrania i Ambicja topią Geniusza rodu Popiela. Actus II sc. 1: Zasław w domu Piasta; ucztą wieśniaków; związany Zasław jest prowadzony do pałacu; sc. 2: Popiel zasypia przy stole; sc. 4: Zasław wtrącony do więzienia; sc. 5: wieśniak rzuca czar na Leszka i Przemysła, Stopelko przepędza ich z dworu; sc. 6: Stopelko przesłuchuje Zasława. Chór [2]: Geniusz rodu Popiela miotany falami. Actus III sc. 1: Stopelko pokazuje pismo Zasława; sc. 2: stryj Popiela wysłał mu młodzieńców moskiewskich; sc. 3: Stopelko posyła Zasławowi zatrute owoce; sc. 4: Przemysł i Leszek odwiedzają Stopelka, Leszek kosztuje zatrutych owoców, traci rękę. Chór [3]: Pobożność i Miłość do ojczyzny opłakują utopionego Geniusza rodu Popiela. Actus IV sc. 2: Troynadus opłakuje umierającego syna; sc. 4: goście przybywają na ucztę, Popiel udaje chorobę; sc. 5: Stopelko nasącza potrawy trucizną; sc. 6: stryjowie Popiela umierają otruci potrawami. Chór [4]: Tyrania i Ambicja toną. Actus V sc. 1: Troynadus przychodzi z myśliwymi w pałacu, wśród trupów Popielów pojawiają się myszy; sc. 3: Popiel, Stopelko, Leszek i Przemysł świętują powodzenie swoich zamiarów; sc. 4: ucieczka dworu przed myszami; sc. 5: Popiel opłakuje umierających synów, umiera z szaleństwa i cierpienia.

Treść: Prologus: Tyrania i Ambicja przepowiadają zagładę rodu Popiela. – Troynadus i Stopelko w trosce o swych wnuków snują plany usunięcia stryjów Popiela jako potencjalnych sukcesorów tronu po nim. Popiel w świątyni w Kruszwicy czyta na pomniku swojego ojca inskrypcję wyrytą skrycie przez Stopelka. Troynadus i Stopelko wyjaśniają mu znaczenie epitafium zgodnie ze swoją intrygą, tymczasem brat Popiela, Zaslawa, dowiaduje się od kapłanów, kto jest autorem inskrypcji, nabiera podejrzeń i udaje się potajemnie do komnaty króla, by usłyszeć rozmowę. Popiel, rozdarty między Tyranią

a Pobożnością, wybiera drogę Tyranii, tymczasem Zaslów postanawia powstrzymać zagładę swoją i krewnych i w przebraniu pielgrzyma udaje się do rodziny. Ubrany w ubogie szaty wchodzi do domu Piasta, gdzie uczują wieśniacy, którzy zarzucają mu, że zdjąwszy szaty książęce, przywdział ubiór wieśniaczy, i prowadzą na dwór. Popiela, rozważającego swój zamysł, ogarnia melancholia. Kiedy wieśniacy przyprowadzają Zaslawa na dwór, twierdząc, że jest zbiegiem, w Popielu rodzi się podejrzenie, że jego podstęp wyszedł na jaw, stąd poleca Stopelkowi przesłuchać Zaslawa i wtrąca go do więzienia. Leszek i Przemysł, synowie Popiela, rozmawiają o sukcesji tronu po ojcu, wieśniak rzuca na nich czar, tak że nie poznają siebie nawzajem, a Stopelko, również ich nie poznając, przepędza ich z dworu. Zaslów wyjawia Stopelkowi powód swojej ucieczki. Stopelko, oferując mu szansę ocalenia, skłania go do zeznania na piśmie, że Troynadus (którego nierozważnie wybrał na współnika swych intryg) rozgłaszał nienawiść Popiela do stryjów, pokazuje następnie to pismo Popielowi, a ten rozkazuje wywieźć Troynadusa z synem na pustkowie. Na dwór Popiela przybywają wysłani przez jednego z jego stryjów młodzieńcy moskiewscy, wyćwiczeni w tańcu swojego narodu. Stopelko posyła Zaslawowi owoce nasycone trucizną, których kosztuje Leszek razem z bratem odwiedzający stryja w więzieniu. By trucizna nie opanowała całego ciała, Przemysł odcina mu rękę. Stopelko wyjawia Leszkowi i Przemysłowi zamiary swoje i Popiela, przekonuje ich, by zrzucili na Zaslawa winę za swoje nieszczęście. Po śmierci syna Troynadus postanawia zniweczyć plany Stopelka i Popiela. Kiedy przybywają stryjowie Popiela, ten udaje chorobę i wysyła synów na ich przyjęcie. Goście umierają z powodu zatrutych potraw, Popiel udaje smutek. Przybywa Troynadus. Wśród ciał pojawiają się myszy, wywołując panikę na dworze. Popiel, Stopelko, Leszek i Przemysł świętują sukces swoich zamiarów, ale ich radość burzy pojawienie się myszy. Popiel zdaje sobie sprawę, że powstały z ciał stryjów. Myszy są ćwiartowane, ale z pociętych kawałków powstaje ich jeszcze więcej. Stopelko i synowie Popiela giną zaatakowani przez myszy, sam Popiel ostatecznie umiera ogarnięty szaleństwem i bólem. Chór [1]: Tyrania z Ambicją topią Geniusza rodu Popiela, Pobożność usił-

je go wyrwać z niebezpieczeństwa. Chór [2]: Geniusz rodu Popiela błaga o pomoc Tyranię, Ambicję i Pobożność. Chór [3]: Pobożność i Miłość do ojczyzny oplakują utopionego Geniusza rodu Popiela, Tyrania i Ambicja triumfują. Chór [4]: Tyrania i Ambicja, nie mogąc znieść złowrogich cieni, toną w falach.

Treść intermediów i epilogu niepodana.

Egzemplarze: Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, IV 31345. Prow. na k. [a₁]r.: «P. Gorzwiło. Author R.P. Gorszwiło».

Uwaga: autorstwo na podstawie rękopiśmiennych uwag na egzemplarzu.

4.

Conviva bonae mentis Thomas, Arimensium dux, pro Christo victima factus, ludis antecinerlibus in scenam datus a Iuventute Collegii Varsaviensis Societatis Iesu Anno Domini 1700 die 20 Februarii. [br. m. dr., Warszawa?, przed 20 II 1700]. 2°.

Estreicher XIV 398 (tu lokalizacja: Dzików).

K. nlb. 6, sygn.)2(-)3(.

[Tytuł]: CONVIVA BONAE MENTIS THOMAS, Victoriosissimus Arimensium Dux, Inter Convivales Epulas, pro CHRISTO Victima factus, atque sub fortunatissimis Auspiciis ILLUSTRISSIMI ac EXCELLENTISSIMI DOMINI, D. NICOLAI IOSEPHI, Comitis de Szczekarzewice & Tęczyn TARŁO, Pincernae M.D.L. Goszczynensis, Brzegoviensis, &c. &c. CAPITANEI, Ludis Antecinerlibus in Scenam datus, a Celsissima, Illustrissima, Perillustri, ac Praenobili Studiosa Iuventute Collegii Varsaviensis Societatis JESV. Anno Domini 1700. die 20 Februarij.

Odwrót k. tyt.: drzeworyt, herb Tarłów «Topór», poniżej dystych elegijny i sześciowiersz w dystychu elegijnym na herb. K.)2(r.-)2(v.: dedykacja Mikołajowi Tarło, podpis: «Devinctissimum Collegium Varsaviense Societ. JESV». K.)3(r. «Fundamentum». K.)3(r.-)4(v.: tekst.

Język: łaciński.

Gatunek: tragedia ze wstawkami panegirycznymi.

Podział: Prolusio I protasis, apodosis. Prolusio II protasis, apodosis. Actus I sc. 1–4. Chorus: protasis, apodosis. Interludium. Actus II sc. 1–5. Chorus: protasis, apodosis. Interludium. Actus III sc. 1–6. Chorus: protasis, apodosis. Interludium. Actus IV sc. 1–6. Chorus: protasis, apodosis. Interludium. Actus V sc. 1–2, ultima. Conclusio: protasis, apodosis.

Prolusio I protasis: «niebiańskie Gracje śpiewają pieśń triumfu»; apodosis: aplauzy Gracji sarmackich monarchów. Prolusio II protasis: aplauz Pogaństwa i Bałwochwalstwa, aplauz Chrześcijaństwa. Chorus [1] apodosis: aplauz Gracji monarchów polskich. Actus V sc. 1: aplauz dworzan. Conclusio: protasis: aplauz Gracji.

Osoby (brak spisu): Idololatria; Arimensis Monarchiae Gratiae; Dolus; Tyrannus; Thomae Genius; Religio; Christiana Fortitudo; colelestes Gratiae; Supremae Sarmaticae Dignitates; Merita; Martia Fortitudo; Genius Tarlonum Domus; Sarmatae Monarcharum Gratiae; Aeternitas; Charon; Ethnicismus; Providentia Dei; Christianitas; Errores variarum Sectarum; Metropolitane Urbes Regni et Ducatum; honores Ecclesiae; Stephanus Gnesnensis; Paulus Leopoliensis; Infulae Cracovienses, Vladislavienses etc.; Thomas Imperator; Michael Apostata, Arimensis regulus; Justus, Jacobus, Thomae filii; Thohayma, Arimae gubernator; Micheve iuvenis; Vocoxiura, Micheve frater; Philippus; Sacai, Thohaymae filius; Invidia; Fraus; Pietas; Gratitude Patriae; Gratiae Monarcharum Poloniae; Thocaya; Xiyra, supremus Aulae Regiae Praefectus; Fama; florentissimae Familiae in Polonia et Lithuania; Fortitudo Polona; Araqui; Amor; turba Amorum; aulici; Polonia.

Inscenizacja: Prolusio I protasis: Idololatria przygotowuje ucztę, pojawia się Geniusz Tomasa; apodosis: najwyższe godności sarmackie zastawiają stół, Geniusz domu Tarłów wybiera potrawę Marsa. Prolusio II protasis: Charon tonie w płomieniach Styksu; apodosis: grzechy sekt kroczą do Polski, spotykają Geniusza domu Tarłów.

Actus I sc. 1: Tomasz wkracza do miasta w triumfie; sc. 2: Thohayma zabija Vocoxiurę. Chorus [1] protasis: Geniusz Tomasza prowadzony do komnaty Honoru, Fraus i Dolus obdarowują go złotym naszyjnikiem; apodosis: Geniusz domu Tarłów wchodzi do bazyliki Zaszczytów. Actus II sc. 1: Sacai obdarowuje Filipa cesarskim pierścieniem; sc. 2: Filip i Justus wtrąceni do więzienia; sc. 5: Filip i Justus rozpoznają się. Chór [2] protasis: Geniusz Tomasza w labiryncie; apodosis: Sława przechadza się po ogrodzie. Actus III sc. 2: Jakub idzie w przebraniu do więzienia; sc. 3: Jakub połyka list od brata; sc. 4: Micheve zabija Filipa. Chór [3] apodosis: Mars na próżno powstrzymuje Geniusza domu Tarłów od obrony granic ojczyzny. Actus IV sc. 1: Micheve zakuwa Sacai w kajdany. Chór [3] protasis: Geniusz Tomasza torturowany przez Amora; apodosis: Geniusz domu Tarłów prowadzony do pałacu Miłości Ojczyzny i Obywateli. Actus V sc. 1: uczta, kielich z trucizną; sc. 2: Thohayma zabija Tomasza i jego synów; scena ostatnia: Micheve ginie rażony piorunem. Conclusio, apodosis: Polonia wznosi triumfalny obelisk.

Źródło: Nicolaus Trigautius, *De christianis apud Japonias triumphis*, liber 2, caput 3 & 4, fol. 124; Mathias Tanner, *Historia Asiatica*²⁷, fol. 366.

Treść: Prolusio I: Idololatria i Dolus przygotowują ucztę i kielichy z trucizną, nadchodzi Geniusz Tomasza w towarzystwie Religio i Christiana Fortitudo i niszczy przepych ucztę. Najwyższe godności sarmackie zastawiają stół, Martia Fortitudo ustawia triumfalną potrawę, którą wybiera Geniusz domu Tarłów. Prolusio II: Charon przybywa ku wybrzeżom Japonii, by wywieźć stąd dusze, ale Providentia Dei ustawia naprzeciw skałę, w którą Charon uderza i tonie w płomieniach Styksu. Grzechy różnych sekt zmierzają do Polski z sąsiednich państw, na widok Geniusza domu Tarłów tracą odwa-

²⁷ Może chodzi o *Societas Jesu usque ad sanguinis et vitæ profusionem militans, in Europa, Africa, Asia, et America [...]*, Pragae: Typis Universitatis Carolo-Ferdinandae, 1675.

gę i nadzieję. – Tomasz, dowódca wojsk królestwa Arimy, wkracza do miasta z łupami wojennymi. Król Michał Apostata obdarowuje go władzą nad Camum, synowie Tomasza, Justus i Jakub, zostają najwyższymi efebami. Thohayma, rządca Arimy, rozczarowany tą decyzją, razem z Micheve knuje zabicie króla i Tomasza. Słyszy to Vocoxiura i Thohayma zabija go. Kiedy Micheve usuwa ciało z drogi, przez znak na ręce rozpoznaje w zabitym swego brata i postanawia w zemście zabić Thohaymę. W tym celu skłania swojego sługę Filipa, by zaprzyjaźnił się z Sacai, synem Thohaymy. Filip i Sacai zawiązują głęboką przyjaźń, spiskują przeciw Justusowi i Jakubowi. Sacai obdarowuje Filipa pierścieniem, dzięki któremu może przybrać inną postać. Filip pod postacią Sacai spotyka Justusa, dochodzi do kłótni, naczelnik więzienia Thocaya wtrąca ich obu do celi. Michał próbuje bez skutku osłabić wiarę Tomasza różnymi łaskami. Xiyra, najwyższy urzędnik na dworze, wymusza od Tomasza wyznanie wiary na piśmie. Filip i Justus dzięki znakom na pierścieniach rozpoznają, że są braćmi. Filip wyjawia Justowi zasadzkę Micheve na króla i Tomasza. Sacai dowiaduje się o uwięzieniu Filipa, udaje się do Thohaymy, by go uwolnić. Jakub słyszy o uwięzieniu Filipa, idzie do więzienia w przebraniu i bierze listy brata do ojca, z których Tomasz poznaje intrygi Micheve. Ten spotyka Jakuba i próbuje mu wyrwać list, który tamten połyka, zostaje tylko skrawek z napisem *Tho. Mich. śmierć*. Micheve z obawy, że jego spisek wyszedł na jaw, zabija Filipa, sądząc, że to Sacai. Justusa przed ciosem chroni krucyfiks, jednak udaje martwego. Jakub pokazuje Tomaszowi skrawek kartki z napisem w obecności Micheve, który próbuje zatuszować przestępstwo fałszywą interpretacją liter. Tomasz rozkazuje uwięzić Micheve i uwolnić Justusa. Xyira przekazuje Michałowi wyznanie wiary Tomasza, zmieniawszy jego znaczenie. Król cieszy się z przewrotności Tomasza. Sacai wraca z rozkazem uwolnienia Filipa. Znajduje tylko Micheve, który wyciąga jego miecz i podstępem zakuwa go w kajdany. Tomasz tłumaczy Michałowi znaczenie podartej kartki jako *Thohayma Michałowi śmierć*, Thohayma z kolei jako *Micheve Tomaszowi śmierć*, postanawiając ukarać Micheve. Tomasz zaprzecza, że wyrzekł się wiary w Boga, Michał wpada w szał i skłania Thohaymę do zabicia

Tomasza. Thohayma dowiaduje się, że w więzieniu zamiast Micheve został zabity Sacai. Araqui mówi Micheve, że jego intrygi wyszły na jaw. Podczas uczty Thohayma podaje Tomaszowi kielich z trucizną. O podstępie dowiaduje się Justus. Gdy Thohayma zmusza Tomasza do toastu za zdrowie króla, synowie Tomasza chcą pierwsi opróżnić zatruty kielich i powstaje spór, któremu kres kładzie Thohayma, zabijając synów Tomasza, a następnie jego samego. Micheve pojawia się na dworze Thohaymy, by zabić jego i Tomasza. Widząc martwych Tomasza z synami, wpada w szał i zostaje rażony piorunem. Wiara chrześcijańska święci zwycięstwo Tomasza męczennika nad Tyranią i Bałwochwalstwem. Treść protasis i chórów związana z akcją, apodosi o charakterze panegirycznym. Chór [1]: Geniusz Tomasza prowadzony do komnaty Honoru w towarzystwie Invidia. Fraus i Dolus wychodzą mu naprzeciw i obdarowują złotym naszyjnikiem. Tomasz przekazuje prezent Invidia, która wpada w niewolę Fraus i Dolus. Geniusz domu Tarłów stąpa po głowach Invidia, Fraus i Dolus, w towarzystwie Fortitudo i Pietas wchodzi do bazyliki Zaszczytów. Gratitude Patriae wymienia zasługi domu Tarłów, podjęte misje poselskie i wspaniałość otrzymanych zaszczytów. Chór [2]: Idololatria w labiryncie usiłuje wplątać Geniusza Tomasza w sieci grzechów. Uczy, że Geniusz Tomasza nawet wśród grzechów nie może zbłądzić. Fama przechadza się po ogrodzie domu Tarłów w towarzystwie najślawniejszych rodów w Polsce i na Litwie, zbiera kwiaty zapisane imionami królów i wychodzi bramą rodową Ogińskich. Chór [3]: Tyrannis usiłuje groźbami odwieść Geniusza Tomasza od Chrystusa, ale wyszydzona przez niego groźbami pojmuje, że dla niego wszystko jest bezpieczne, bo w pogardzie ma niebezpieczeństwa dzięki samej miłości do Chrystusa. Mars na próżno usiłuje powstrzymać Geniusza domu Tarłów od obrony granic ojczyzny. Fortitudo Polona pokazuje go jako wzór bohaterom. Chór [4]: Gdy Geniusz Tomasza pokonał szał Tyrannis, wpadł w tortury Amora. Amor *vitae et terrenorum* daremnie próbuje odciągnąć Geniusza Tomasza od wiary. Fortitudo Polona prowadzi Geniusza domu Tarłów do pałacu Miłości Ojczyzny i Obywateli. Tłum Amorów z kołczanami ogłasza go w uroczystej apoteozie zwycięzcą broni i serc. Conclusio, apodosi:

Polonia w podczaszym wznosi triumfalny obelisk dla domu Tarłów.
Aeternitas pisze uroczystą inskrypcję.

Treść interludium niepodana.

Egzemplarze: Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, IV 31650.

5.

Corona civica, Salvatori in Gobrya, Principe Persa, oblata.
[br. r. i m. dr.]. 2°.

K. nlb. i nysgn. 1, [a₁].

[Tytuł nagłówkowy]: CORONA CIVICA, SALVATORI Civium,
et omesticorum DEI, DEO INCARNATO CORPVS SVVM IN
VINDICTAM HVMANAE LIBERTATIS IN PASSIONE TRADEN-
TI IN Gobrya, Principe Persa, oblata.

Niżej: «Fundamentum». K. [a₁]r.-v.: tekst.

Język: łaciński.

Gatunek: dramat.

Podział: Prologus. Prothasis. Pars I ind. 1–5. Pars II ind. 1–5. Pars III
ind. 1–9. Apodosis. [Listwa z ozdobiaków druk.].

Osoby (brak spisu): Cambyses, Persiae rex; Fafaflandus; Scytha cap-
tivus; Maginus Senator; Cyrus rex; Aegypti; Ammoni; Mergis, Cam-
bysis frater; Cometes Magus; Oropastes, Cometes frater; Ostanus, sa-
trapa Persiae; Hipsipylus, ephebus regius; Nigrantulus, Ostani cliens;
aulici; septem Persiae satrapae; Gobryas, Persiae princeps.

Inscenizacja: Pars I ind. 3: jeniec scytyjski publicznie krytykuje
okrucieństwo Cyrusa; ind. 4: senator Maginus zabija Scytę. Pars II
ind. 2: Maginus przynosi królowi głowę Cyrusa, zostaje zabity, umie-
ra Kambyzes; ind. 4: ogród, Cometes podaje Mergisowi śmiertelną
truciznę; ind. 5: Oropastes zabija Mergisa i zakłada jego szaty, udając
jego samego. Pars III ind. 2: Ostanus posyła Nigrantulusa na dwór;
ind. 4: Cometes zasypia; ind. 6: Cometes zbudzony ze snu, pojawia
się Oropastes udający Mergisa; ind. 9: Gobryas chwyta Cometesa,
rozkazując przebić swe ciało, by zabić fałszywego króla.

2XXIV 2
664

IV 32078

CORONA CIVICA. 290638 85

SALVATORI

Civium, & Domesticorum DEI,
DEO INCARNATO

CORPVS SVVM

IN
VINDICTAM HVMANÆ LIBERTATIS

IN
PASSIONE TRADENTI

IN
Gobrya, Principe Persa,
oblata.

FVNDAMENTVM.

Ometes impius Vexator, Cambysē rege Persiæ, et Mergide ejus fratres, Cyri filiorum, Sublatis imperium Occupavit, assumpto in regni Socium fratre Suo Oropastis, Mer- gidis (quem promovebant Opprimates) loco. Quo cognito Gobryas Princeps, Statutâ in- ter septem Persiæ Satrapas conjuratione, sceleratum præstigiatorum Comeseum, medi- am amplexum (quia res obscuro loco gerebatur, cum aliter Tyrannus peti non posset) per Su- um Corpus transgigi imperavit.
Iustinus li. 1. n. 9.

PROLOGVS.
PROTHASIS,

PARS PRIMA.

- Inductio 1.* Cambyses Persiæ admiratus potentiam, ubi intelligit imperia sua ne- glecta; ferro, flammisq; ædes Deorum vastari imperat.
- Inductio 2.* Faxastandus hujus decreti executor, dubius, cūnam pareat; DEORum, an regis mandatis t huius tandem illorum præfert.
- Inductio 3.* Scythia apud Persas captivus crudelitatem Cyri publicè exprobrat: pri- stinamq; cladem Persarum, iisdem revocat.
- Inductio 4.* Quod ludibrium advertens Maginus Senator hæc transiens, volens gra- tificari Cambysi regi, filio Cyri, Scytham interficit; caputq; Cyri, re- gi præsentaturus, viam, in aulam, assumptam conficit.
- Inductio 5.* Hinc Ægypty suum numen Apim violatum dolent: inde Ammony, quodd exercitus missus à Cambyse ad tollendum Ammonem DEum, in arenis mersus sitis gloriatur.

Corona civica, Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, sygnatura IV 32078. Za pozwoleniem biblioteki

Źródło: Iustinus, l. 1, n. 9.

Treść: Kambyzes, zdając sobie sprawę, że jego rozkazy są lekceważone, zarządza zniszczenie świątyń bogów. Faxaflandus, wykonujący królewskie zarządzenie, wahając się, czy być posłusznym bogom czy królowi, ostatecznie ulega rozkazowi króla. Jeniec scytyjski publicznie krytykuje okrucieństwo Cyrusa, senator Maginus, słysząc to, postanawia przysłużyć się Kambyzesowi i zabija Scytę, a głowę Cyrusa znosi królowi do pałacu. Egipcjanie użalają się z powodu zbezczeszczenia ich boga Apisa, Ammończycy chępią się, że wojsko wysłane przez Kambyzesa w celu usunięcia Ammona zginęło w piaskach. Kambyzes ma widzenie senne, że jego brat Mergis obejmie tron, rozkazuje więc Cometesowi go zabić. Kiedy Maginus przynosi głowę Cyrusa i napomina króla, by nie zabijał brata, sam zostaje zabity. Kambyzes, wyciągnąwszy miecz, popełnia samobójstwo. Cometes na wieść o tym spiskuje ze swym bratem Oropastesem, postanawia usunąć Mergisa i przejąć władzę w Persji. Mergis nie wie o śmierci brata; gdy przebywa w ogrodzie, Cometes podaje mu śmiertelną truciznę. Oropastes dowiadyuje się o cierpieniu Mergisa, pociesza go, a potem zabija. Ubrawszy się w purpurę królewską, udaje samego Mergisa. Cometes skłania przygnębiony dwór do potajemnego pogrzebu Kambyzesa, sam tymczasem zostaje wybrany królem i nazwany Kambyzesem. Ostanus podejrzewa, że królem w rzeczywistości jest Cometes, a nie prawdziwy Kambyzes. Przez Hypsipylosa wysłała Nigrantulusa, by zbadał sprawę. Oropastes rozkoszuje się swoim sukcesem. Cometes zasypia, rozważając swoje położenie, tymczasem Hypsipylos poznaje, że król nie ma uszu. Cometes budzi się, sądząc, że ktoś szczypie go w uszy, wezwani dworzanie uznają, że to wymyśli. Wchodzi Oropastes udający Mergisa, „nowy Kambyzes” nakazuje radość w całej Persji, odprawia dwór. Ostanus, dowiedziawszy się o oszustwie Magów, powiadamia o tym siedmiu możnowładców królestwa i razem postanawiają zabić fałszywych władców. Gobryas stojący na czele spisku obejmuje Cometesa i rozkazuje przebić swe ciało, by miecz dosięgnął Maga. Po zabiciu Cometesa satrapowie na-

zywają ocalałego Gobryasa odkupicielem wolności i zbawcą ojczyzny. Apodosis czci zbawcę i odkupiciela ludzkiej wolności.

Treść prologu i prothasis niepodana.

Egzemplarze: Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, IV 32078.

6.

Corona religionis orthodoxae in S. Stephano primo Pannoniae Catholicae Rege coronato in scenam data, Nicolao Stephano Pac dedicata a perillustri iuventute Academiae Vilmensis S.I. Anno Domini 1682 mense Octobri. [X 1682, br. m. dr., Wilno?, Druk Akad. S.I.?,]. 2°.

K. nlb. i nsygn. 2, [a₂].

[Tytuł]: CORONA RELIGIONIS ORTHODOXAE in S. STEPHANO primo Pa[n]noniae Catholicae Rege coronato in Scenam data, Illustrissimo ac Reverendissimo Domino, D. NICOLAO STEPHANO PAC DEI & Apostolicae Sedis Gratia Episcopo Vilmensi, SSmi D.N. INNOCENTII Divina Providentia PAPAE XI Praelato Domestico, Protonotario Apostolico, Utriusq[ue] Signaturae Gratiae & Iustitiae Referendario, Sacri Palatij Comiti, & Ecclesiae Later: Eqviti Aurato, &c. &c. Dum post obtentam annuente suis meritis Roma, Praesulem coronam triumpharet, DEDICATA a Perillustri Praenobiliq[ue] Iuventute Academiae Viln: Soc: IESV. Anno Domini 1682 Mense Octobri die.

Odwrót k. tyt.: «Argumentum». K. [a₁]v.–[a₂]v.: tekst.

Język: łaciński.

Gatunek: dramat.

Podział: Antiprologus. Prologus. Actus I sc. 1–7. Chorus. Interludium. Actus II sc. 1–6. Chorus. Interludium. Actus III sc. 1–5. Chorus. Interludium. Actus IV sc. 1–5. Chorus. Interludium. Actus V sc. 1–4. Epilogus.

Chorus [1]: „saltu applaudunt Fauni”. Chorus [2]: „saltus aulicus applaudit”. Chorus [3]: „saltus anagrammaticus”. Chorus [4]: „ferae saltu applaudunt”.

CORONA
RELIGIONIS ORTHODOXÆ
In S. STEPHANO primo Pannoniæ
Catholicæ Rege coronato
in Scenam data,

Illustrissimo ac Reverendissimo Domino,
D. NICOLAO STEPHANO
P A C

DEI & Apostolicæ Sedis Gratiâ Episcopo
Vilnensi, SSmi D. N. INNOCENTII Di-
vinâ Providentiâ PAPÆ XI Prælato Dome-
stico, Protonotario Apostolico, Utriusq; Si-
gnaturæ Gratiæ & Iustitiæ Referendario, Sa-
cri Palatij Comiti, & Ecclesiæ Later:
Eqviti Aurato, &c. &c.

Dum post obtentam annuente suis meritis Roma, Præsuleam
coronam triumpharet,

DEDICATA

a Perillustri Prænobilitate Academia Viln: Soc: IESV.

Anno Domini 1682 Mense Octobri die

Corona religionis orthodoxae, Litewska Biblioteka Narodowa im. Marty-
nasa Mazvydasa, sygnatura KE 819917. Dostępne w bibliotece cyfrowej
www.epaveldas.lt: [http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/
C1B0000921650](http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C1B0000921650) (dostęp: 22.09.2017)

Osoby (brak spisu): Genius Praesuli; Hydra; Religio; quattuor Cardinales Virtutes; Honor; Aquila; Stephanus Rex; Otho Imperator; Amornus, Coronus, Principes Hungariae; sacrificuli; Furiae infernales; Cordanus, Othonis patruelis; Zusianus, belli dux; Delphinus, Cordani filius, Imperatoris nepos; Adolphus, Carinus, Stephani Regis patruelles; Haeresis; Fauni; cervus; Bovinus, servus Amorni; venatores; Fortuna; Genius Pacianus; patritii iuvenes; fictus eremita; Cordulus, Amorni filius; Angelus; ferae.

Inscenizacja: Antiprologus: Geniusz biskupa depta Hydrę herezji, Religio na triumfalnym rydwanie. Prologus: Honor na skrzydłach orła zanosi Stefanowi koronę. Actus I sc. 7: las, Amornus, Coronus i Cordanus przebijają się za pustelników i pasterzy. Chorus [1]: Haeresis przebiera się za wilka. Actus II sc. 1: polowanie; sc. 2: Adolphus i Carinus toną w rzece; sc. 3: Bovinus ratuje tonących; sc. 4: pro-crocze słowa jelenia. Chorus [2]: Honor umieszczony przy ołtarzu. Actus III sc. 1: Amornus pokazuje królowi szaty książąt; sc. 3: lilie z inskrypcją; sc. 5: Bovinus zamienia zmyślony list Amornusa. Chorus [3]: Fortuna i Religio sadzą lilie. Actus IV sc. 1: Zusianus uwalnia Delphinusa; sc. 4: Cordulus daje Zusianusowi list zamieniony przez Bovinusa. Chorus [4]: dzikie zwierzęta czynią między sobą znak pokoju i przyjaźni. Actus V sc. 1: Zusianus zakuwa w kajdany Amornusa, Coronusa i Cordanusa; sc. 3: Anioł spleta wieniec dla modlącego się Stefana; sc. 4: Otho koronuje Stefana. Epilogus: Geniusz biskupa na triumfalnym rydwanie.

Źródło: Bonf. et Surius in Vita eius.

Treść: Antiprologus: Geniusz biskupa depta Hydrę herezji, Religio na triumfalnym rydwanie razem z czterema kardynałymi cnotami zaprasza go do infuly. Prologus: Religio budzi Honor i poleca zanieść Stefanowi koronę. Honor leci na skrzydłach orła. – Król Stefan razem z cesarzem Ottonem i książętami Amornusem i Coronusem rozważają postępowanie wiary katolickiej i koronację Stefana. Nadlatuje orzeł z koroną i napisem: „Miłość do korony”. Amornus i Coronus, skryci poganie, knują spisek na Stefana. Kapłani pogańscy, czując

urazę do króla z powodu zniszczonych wizerunków bogów, sprowadzają na Amornusa i Coronusa sen i podburzają ich do buntu i zemsty. Zabierają Amornusowi pismo króla, w którym wzywa senatorów do przyjęcia wiary chrześcijańskiej, i zastępują innym, w którym pozwala na czczenie bogów. Amornus i Coronus, sądząc, że panowanie nad Węgry przypadnie im w udziale, knują intrygę przeciw królowi i wprowadzają w swe plany Cordanusa, kuzyna Ottona, który zrzeka się wiary w Chrystusa. Do spisku dołącza zwiedziony przez Cordanusa Zusianus. Przygotowując w lesie zasadzkę na Delphinusa, Adolphusa i Carinusa, udających się na polowanie, przebierają się za pustelników i pasterzy. Delphinus, Adolphus i Carinus w pogoni za jeleniem słyszą jego głos i ostrzeżenie. Amornus i Coronus topią w rzece Adolphusa i Carinusa, a Delphinusa przywiązują do drzewa. Bovinus, sługa Amornusa, lituje się nad ich losem, ratuje tonących i w przebraniach pasterzy wyprawia na dwór. Amornus, Coronus i Cordanus, słysząc przepowiednię jelenia, uznają ją za zapowiedź przyszłych rządów w królestwie i dzielą władzę między sobą. Kiedy myśliwi szukają książąt, Amornus i inni spiskowcy mówią, że udali się na dwór po drugiej stronie rzeki. Cordanus szykuje śmierć Delphinusowi, twierdząc, że Bóg mu ją objawił. Amornus pokazuje królowi szaty książąt i mówi, że znalazł je na brzegu rzeki, a książęta utonęli podczas kąpieli. Tymczasem książęta nierozpoznani z powodu pasterskich ubrań zostają przepędzeni z dworu. Amornus, zdziwiony, że żyją, ponownie oddaje ich pod straż Bovinusa. Kiedy młodzież ofiarowuje zmarłym książętom kwiaty, nagle wyrastają trzy lilie z inskrypcją „Książęta żyją”. Amornus i Coronus nakłaniają króla i cesarza, by zasięgnęli rady fałszywego pustelnika w sprawie książąt i sukcesji tronu. Amornus tymczasem przy pomocy swego syna Cordulusa pieczętuje królewskim pierścieniem zmyślony list o treści wymierzonej w króla. Bovinus wyjawia Adolphusowi i Carinusowi spisek Amornusa, zabiera Cordulusowi list i zastępuje go innym, oczerniającym Amornusa. Związany w lesie Delphinus słyszy we śnie prorocze słowa, uwalnia go Zusianus szukający eremity. Fałszywy pustelnik zwodzi Zusianusa, króla i cesarza fałszywymi przepowiedniami, wskazując na Amornusa i Coronusa jako sukcesorów tronu węgierskiego oraz Cordanu-

sa jako współcesarza. Zusianus otrzymuje list przeciw Amornusowi i poznawszy zamysły spiskowców, zaprasza ich na dwór; tymczasem wyjawia królowi ich zbrodnie. Książęta wracają na dwór. Zusianus podstępem zakuwa Amornusa, Coronusa i Cordanusa w kajdany. Król powstrzymuje Bovinusa, który chce ukarać Cordulusa śmiercią za użycie pieczęci na zgubę króla. Kiedy Stefan się modli, Anioł spłata dla niego wieniec z lilii i wyjaśnia znaczenie słów „Miłość do korony”. Buntownicy wracają do wiary chrześcijańskiej i posłuszeństwa królowi. Otton koronuje Stefana koroną przesłaną przez papieża. Następuje rozpoznanie: Delphinus jest synem Cordanusa, Amornus i Coronus braćmi Adolphusa i Carinusa. – Epilog: Geniusz biskupa na triumfalnym rydwanie otrzymuje od Fortuny koło szczęścia i złoty łańcuch lat. Chór [1]: Haeresis w przebraniu wilka zastawia pułapkę na Fides pod postacią baranka, ale Geniusz biskupa ją prześledza. Salt Faunów. Chór [2]: Religio i Fortuna ratują tonący Honor i umieszczają przy ołtarzu pod opieką Geniusza Paców. Salt dworski. Chór [3]: Fortuna i Religio z czterema cnotami kardynalnymi sadzą lilie otrzymane od Geniusza Paców. Salt anagramatyczny. Chór [4]: dzikie zwierzęta, z natury sobie wrogie, czynią znak pokoju i przyjaźni. Salt dzikich zwierząt.

Treść interludiów niepodana.

Egzemplarze: Litewska Biblioteka Narodowa im. Martynasa Mazvydas, KE 819917.

DAUMONDVS

Vetusto Principum Lituanorum Sanguine Oriundus

PRINCEPS

ILLVSTRISSIMÆ

SIESICIANÆ

PROSAPIÆ, ORIGO

De gemino Semigallorum ac Germanorum exercitu triumphans.

Sub auspicijs ILLVSTRISSIMI Domini, Domini

MICHAELIS DOWMANT

SIESICKI.

PALATINI MINGENSIS,

VILKOMIRIENSIS, LVBOSZANENSIS, &c. &c.

CAPITANEI.

A PERILLVSTRI ac PRÆNOBILI Iuuentute

Residentie Caucensis Societatis IESV,

In Scenam datus.

Anno 1690.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

VILNÆ Typis PP. Basilianorum Vditorum.

Daumondus, Litewska Biblioteka Narodowa im. Martynasa Mazvydasa, sygnatura KE 9274/1690. Dostępne w bibliotece cyfrowej www.epaveldas.lt: <http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C1B0000921969> (dostęp: 22.09.2017)

7.

Daumondus vetusto principum Lituatorum sanguine oriundus princeps, illustrissimae Siesicianae prosapiae origo, sub auspiciis Michaelis Dowmant Siesicki a iuventute Caunensis Societatis Iesu, in scenam datus, anno 1690. Wilno, Druk. Bazyliańców. [1690]. 2°.

K. nlb. i nsygn. 2, [a₂].

[Tytuł]: DAVMONDUS Vetusto Principum Lituatorum Sanguine Oriundus PRINCEPS ILLVSTRISSIMAE SIESICIANAE PROSAPIAE, ORIGO De gemino Semigallorum ac Germanorum exercitu triumphans. Sub auspicijs ILLVSTRISSIMI Domini, Domini MICHAELIS DOWMANT SIESICKI. PALATINI MINSSENSIS, VILKOMIRIENSIS, LVBOSZANENSIS, &c. &c. CAPITANEL. A PERILLVSTRI ac PRAENOBILI Iuventute Residentiae Caunensis Societatis IESV, In Scenam datus. Anno 1690. [Listewka z ozdobiaków druk.] VILNAE Typis PP. Basilianorum Vnitorum.

Odwrót k. tyt.: [Listwa z ozdobiaków druk.] «Argumentum».

K. [a₁]v.–[a₂]v.: tekst.

Język: łaciński i polski.

Gatunek: dramat z elementami panegirycznymi.

Podział: Prologus. Actus I ind. 1–3. Chorus. Interludium. Actus II ind. 1–3. Chorus. Interludium. Actus III ind. 1–3. Epilogus.

Actus I ind. 2: festivi ludi. Actus III ind. 3: „miles plausu, Sylvanus chorea silvestri applaudit”.

Osoby (brak spisu): Daumondus Princeps; Providentia; Mars?; Bellona?; milites; Semigallorum exercitus; captivus; Germani.

Inscenizacja: Prologus: Providentia ozdabia klejnotami księżęcą mitrę. Actus I ind. 2: Daumondus urządza igrzyska; ind. 3: wojsko inflanckie wkracza na Litwę. Actus II ind. 1: Daumondus idzie z wojskiem przeciw nieprzyjacielowi; ind. 2: ćwiczenia wojskowe. Actus III ind. 1: bitwa; ind. 2: ucieczka Niemców.

Źródło: Strykovius l. 9, fol. 355.

Treść: Prologus: z rozkazu Marsa i Bellony Providentia ozdabia klejnotami książęcą mitrę na triumf Daumondusa. – Daumondus otrzymuje wiadomość o wtargnięciu wojsk inflanckich na Litwę. Książę urzęduje igrzyska, w tym samym czasie rozkazuje rozproszonemu wojsku zebrać się w jednym miejscu. Wojsko inflanckie wkacza na ziemie litewskie. Przed Daumondusem staje jeńiec i opisuje liczbę wojsk nieprzyjacielskich i ich uzbrojenie. Daumondus wyrusza z wojskiem, by stawić czoła wrogowi. Odbywają się ćwiczenia wojskowe, armia jest ustawiana w szyku bojowym, urządzane są zasadzki na nieprzyjaciela. Dochodzi do bitwy, Niemcy uciekają, jedni giną, inni wpadają w zasadzki. Daumondus zwycięża, żołnierze czynią aplauz, Fauni odprawiają leśny taniec. – Epilog: naucza, że dla innych Mars i Bellona są zmienni, wojewodzie mińskiemu nigdy nie pozwalają opuścić pola walki bez zwycięstwa. Chorus [1]: ze względu na gotowość Daumondusa do wojny chwali gotowość wojenną wojewody mińskiego. Chorus [2]: z okazji wyprawy wojennej Daumondusa wymienia najchwalebniejsze wyprawy wojenne wojewody mińskiego.

Treść interludiów niepodana.

Egzemplarze: Litewska Biblioteka Narodowa im. Martynasa Mazvydas, KE 9274/1690. Prow.: pieczętka na karcie tyt.: Lucyana Uziębły zbiór ksiąg, rycin i starożytności. Wilno. Druga pieczętka na k. [a₂]v.: [...] Lucyana Uziębły w Wilnie. Odręczne notatki na k. [a₂]v.: „Abrenuntio tibi Satana, et coniungo tibi Chryste” (dalej nieczytelne). Egzemplarz naddarty na brzegach.

Biblioteka Wróblewskich w Wilnie, L-17/2-7/2.

Biblioteka Wróblewskich w Wilnie, L-17/2-9, Prow.: pieczętka na k. [a₁]v. i k. [a₂]v.: Lietuvos TSR Mokslų akademijos Centrinė biblioteka. Pieczętka na k. [a₂]v.: Książnica Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie.

Uwaga: oba egzemplarze z Biblioteki Wróblewskich w klocek z *Theatrum perennantis gloriae [...] Michaeli Dowmant Siesicki a [...] iuventute residentiae Caunensis Soc. Iesu, per canoras Musas exci-*

tatum anno 1690 – poematem zawierającym legendę wywodzącą Siesickich od księcia Dawmonda oraz życiorysy i portrety wybitniejszych przodków.

8.

Divina iustitia scelerum vindex in quodam improbo Russiae principe in scenam data a perillustri iuventute Collegii Posnaniensis S.I. anno 1718 mense Julio. [br. m. dr., Poznań?, VII 1718]. 2°.

K. nlb. 2, sygn. (2).

[Tytuł nagłówekowy]: DIVINA JUSTITIA SCELERUM VINDEX, In quodam improbo Russiae Principe OLIM EXHIBITA, Nunc vero te[m]pore Generaliu[m] Majoris Poloniae Judicioru[m] IN SCENAM DATA, A Perillustri Juventute Humanitatis, Clari Collegii Posnaniensis Soc. JESV; Anno Solis Justitiae 1718. Mense Julio.

Nizej: «Argumentum». K. (1)v.–K. (2)v.: tekst.

Język: łaciński i polski.

Gatunek: tragedia.

Podział: Antiprologus. Prologus. Actus I sc. 1–2, intermedium, sc. 3–5. Actus II sc. 1–2, intermedium, sc. 3–5. Chorus. Actus III sc. 1–4, chorus, sc. 5–7. Epilogus.

Antiprologus: przyśpiew chóru. Actus II sc. 1: salt Francuzów przy dźwięku instrumentów muzycznych. Actus III sc. 2: „bieg kopijny do pierścienia”. Actus III sc. 3: „rycerski skok kawalerii”. Actus III sc. 4: „Fortunny skok”; taniec księcia ze Zbytkiem i dwiema śmierciami.

Osoby: Nemesis; Mors; Chorus; Princeps Progenitor; Principis Filius; Proceres; Genius Regnorum; Paedagogi; Professor; Daemon; Galli; Sodales; amici hospites; aulici; Angelus Custos; monstra infernalis (?); Cataphracti; ephebi; Luxus; binae mortes; Angelus vindex; Angelus.

Inscenizacja: Antiprologus: Nemezis niszczy trofeum Zbytku, pojawia się śmierć z wężami, „pół teatru nagle przybiera smutną twarz”. Actus I sc. 1: prezentacja znaków męstwa; sc. 2: wizyta senatorów;

DIVINA JUSTITIA

SCELERUM VINDEX,

In quodam improbo Russiæ Principe

OLIM EXHIBITA.

Nunc verò tēpore Generaliū Majoris Poloniae Judiciorū

IN SCENAM DATA.

A Perillastri Juventute Humanitatis, Clari Collegii Polnaniensis Soc. JESV.

Anno Solis Justitiæ 1718. Mense Julio.

ARGUMENTUM.

^{1732050 290684}
Celsissimo Russiæ sanguine Princeps, expoliendæ mentis
morumq; causâ expeditus Parisios, a pravus sociis ad Diaboli
licum deductus, audit docentem e Cathedra, summi formâ
demonem. Cujus inhærens dogmatibus, improborumq; so-
dalem nutibus ardens, vergente in deterius morum bo-

absoluto funere, liberius peregrinis criminibus, syæna laxavit in Patriâ. ^{Patrisiam}
quibus deterendo cum nec comparentis Progentoris spectrum par esset,
nec portentosa in somnis terculamenta proficerent; Divinâ instante, sce-
lerato Nemesti inter hilaria tripudia, tristi fato, apoplexia corripus; sane-
fidio salu exiliente sub stygem animâ, corruis exanimis. Cadaver mandatum
rumbæ, indolentibus mesto casui Illustrissimis Cognatis, erumpente ex urna
flammâ, orco viciima conflagravit. Illustrissimus SWIĘCICKI Episcopus
Pohelmenfis. in Hlisk. M. S. sui temporis. C. P. Gabriel Jaczyński.

Iasnie Oswieconych Familij idacy Xiazę Ruskie, dla
przepolerowania dowcipu y obyczaiow wyprawiony do
Paryzâ; od rozpustney kompanii, do Szatankiey zapro-
wadzony Szkoły; nauki słuchal piekielnego Professo-
râ, w postlaci Mâłpy pokâzuiacego się. Tego Mâxy-
my biorac zâ modelusz dâłszego zycia, oraz do ukon-
tentowania swawolnych Konfidentow stoluac się; przystoynych obyczâ-
iô; y cnoty nâdpłowawszy; zâłosna o śmierci Rodzicâ nowina do Polski
wezwany, po odprawionym pogrzebie; zâbraney z cudzych Krâiow swa-
woli pozwolil cudlow w Oyczyznac. Od ktorey że ani pokâzuiacego się
Oycâ

XXIV. 2
589

Divina iustitia scelerum vindex, Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, sygnatura IV 32050. Za pozwoleniem biblioteki

sc. 4: podróż do Paryża. Actus II sc. 1: podziemna szkoła; sc. 3: pogrzeb, cały teatr nagle przybiera żałobę; stypa; sc. 5: pijatyka. Actus III sc. 2: cały teatr zmienia się nagle w ogród; sc. 5: ukazuje się Anioł zemsty, księżę umiera ze strachu; sc. 6: piorun bucha z trumny; sc. 7: męki księcia w piekle.

Źródło: biskup chełmski Stanisław Jacek Świącicki, „Hist. M.S. sui temporis”; P. Gabriel Jaczyński.

Treść: Antiprologus: kiedy Nemezis niszczy trofeum Zbytku, z ruin ukazuje się śmierć opleciona wężami. Nemezis buduje okazalszy pomnik cnocie i rzuca u jego stóp Zbytek skrępowany łańcuchem. – Księżę rodzic chce zachęcić syna do szlachetnego postępowania i pokazuje mu w książęcym skarbcu miecz Chobrego [!], złotą rękę Żelisława, chorągiew Radwana, kopię Mieleckiego, puklerz i posągi przodków. W czasie odwiedzin senatorów pyta o radę w kwestii wychowania syna, postanawia wysłać go za granicę. Sprowadza pedagogów z różnych krajów, by wy badać skłonności syna, który okazuje sympatię dla Francji. Księżę syn zostaje wysłany do Paryża, gdzie przyjmuje go do szkoły Profesor. Księżę uczy się przy zegarze Alfonsa zwanym „Życie księcia”. Współuczniowie prowadzą go do podziemnej szkoły, gdzie przy zegarze Plutona słucha Demona uczącego pod postacią małpy. Gdy wybija godzina, instrumenty muzyczne zachęcają Francuzów do skoków. Kiedy wraca z podziemnej szkoły, księżę otrzymuje wiadomość o śmierci ojca i wraca do domu. Wyprawia ojcu pogrzeb, po czym wydaje dla ubogich wystawną ucztę i służy im przy stole. Pod wpływem bogactw popada w zbytek, sprowadza wino z Węgier, następnie naradza się z przyjaciółmi nad dalszym życiem. Podczas pijatyki księżę zapada w sen, a przyjaciele odchodzą. Anioł Stróż budzi księcia i upomina go, księżę opiera się za namową Zbytku, Anioł opuszcza księcia, obiecując mu smutny koniec. By uspokoić wzburzone myśli, księżę udaje się do ogrodu na spacer i nakazuje bieg kopijny do pierścienia. Po spacerze odpoczywa, a we śnie nękają go piekielne monstra i złowieszcze ognie. By poprawić sobie nastrój i oddalić złowrogie znaki, nakazuje kawalerii rycerski skok. Księciu ukazuje się zmarły ojciec. Dworzenie

EXALTIATIO

De Portis Mortis in primo limine Palatii

Olim à GERARDO à Kampis Principis COGNITIA

Nunc in Anticamerâ Adis, Ad Societatis Umbrosæ REPRESENTATA.

Table with columns: In partem, facti, saluta, peria, panthe, Suppantiis. Rows showing numerical data for various categories.

ARGUMENTUM

GERARDUS Kampis in Palatio frequentat arte & elegantia extrudo Ex...

PROLOGUS

Præ Domini Principis in Campo anasulino ad me...

Interclodium

SCENA I. Gerardo à Kampis recentis Principatus honore potitus...

Interclodium.

SCENA I. Porachus & Callidus Hospites stulte manente paratum...

SCENA II. Iniquitatem tentium Hospitium Principi, omnibus omnia hu...

SCENA III. Perichus à plerique miserabilium, ab oratio quodâ...

SCENA IV. Recenti cum Principe Hospites examines lucente trini...

SCENA V. Indolentem innocentem filio Menaræ & Principem audientia...

SCENA VI. Insuperbia Nuptialium (in ipso inter) ad Archidiaconum, Archidiacon...

SCENA VII. Insuperbia Nuptialium (in ipso inter) ad Archidiaconum, Archidiacon...

SCENA VIII. Insuperbia Nuptialium (in ipso inter) ad Archidiaconum, Archidiacon...

SCENA IX. Insuperbia Nuptialium (in ipso inter) ad Archidiaconum, Archidiacon...

EPILOGUS

Mori Chetichs halitus DUX in COMITIA Vite. (S. Proprietate d. Exalt...

Ad M. DEI Gloriam B. V. MARIE S. L. O. C. Honorem.

Exaltatio de portis mortis, Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, sygnatura IV 33132. Za pozwoleniem biblioteki

i kawaleria uciekają ze strachu, księżę wpada w desperację, niepokoi go głos sumienia. Pojawia się Zbytek, „dla rozerwania melancholii Fortunny skok wyprowadza”. Księżę tańczy ze Zbytkiem, do tańca przylączają się dwie śmierci. Wśród chmur ukazuje się Anioł zemsty, księżę przestraszony jego widokiem „pada bez duszy”. Ciało księcia jest wystawione w trumnie dla żałobników, nagle z trumny bucha płomień i ciało znika. Anioł ku przestrodze pokazuje księcia w piekle zniewolonego przez Zbytek. – Chór [1]: uczy, że zdeprawowani towarzysze mogą zepsuć nawet najzacniejszych. Chór [2]: nakłania młodzież do umiłowania cnoty. Chór [3]: uczy, że „zbytki smutkiem się kończą”.

Treść Prologu, intermediów i epilogu niepodana.

Egzemplarze: Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, IV 32050. Na k. (2)v. odręczna notatka: «eR. ΕΞεργκίτουμ Δομεστίκουμ. ξ ξ ξ».

9.

[P. Langanik?]: *Exaltatio de portis mortis, inter apertas mensas olim a Gerardo a Kampis Principe cognita, nunc a Bathoreano-Tulliana Iuventute repraesentata anno 1738.* [br. m. dr., Wilno?, 1738]. 2°.

K. nlb. 2, sygn. A₂.

[Tytuł nagłówekowy]: EXALTATIO De Portis Mortis * [odsylacz]: (*) Psal. 9. v. 14. In primo limine Palatii * [odsylacz]: (*) Esther. 2. Inter apertas Mensas Olim a GERARDO a Kampis Principe COGNITA. Nunc in Antecinerali Actu, Ad Scenicis Umbras a Perillustri ac Magnifica Bathoreano-Tulliana Juventute REPRAESENTATA. ANNO [1738].

Niżej: tabelka z kolumnami wydzielonymi według słów sentencji «In pateris fati fallax quo porta patebat». «Supputatio». Do przedstawienia roku wystawienia zastosowano liczbowy system używający łącińskiego alfabetu, w którym każdej literze przypisano jedną wartość, rozpoczynając od „a” = 1 itd., „k” = 10 itd., „t” = 100.

Poniżej: «Argumentum». K. A₁r.-A₂v.: tekst.

Język: łąciński i polski.

Gatunek: dramat.

Podział: Prologus. Interludium. Actus I sc. 1–6. Chorus I. Interludium. Actus II sc. 1–6. Chorus II. Interludium. Actus III sc. 1–5. Epilogus.

Actus III sc. 1: tańce i zabawa («saltatur, luditur»).

Osoby (brak spisu): Gerardus a Kampis; Menardus; Nemesianus, Sotardus, Duces; Lucianus Gotardus, Flavianus, Primores Nobilitatis; Callidianus; Potarchus; Erebianus Magus; mendicus; Veracianus; Archimagirus; Ephaebus; Julianus; Architectus; Fidelianus, Menardi intimus; Conradus; Antonianus; Octavianus; Aulici; Hospites.

Inscenizacja: Actus I sc. 2: Gerardus przyjmuje w gościnie szlachtę z sąsiedztwa; sc. 3: Potarchus u Maga Erebianusa; sc. 4: Potarchus przekupuje żebraka; sc. 5: Potarchus spiskuje z Callidianusem; sc. 6: spotkanie Menardusa z księciem. Actus II sc. 1: Callidianus oskarża Menardusa o zdradę, ksiądzę rozkazuje go uwięzić; sc. 2: Fidelianus przejmuje od żebraka fałszywe rejestry wydatków; sc. 3: Veracianus pyta Fidelianusa czytającego list o powód uwięzienia Menardusa; sc. 4: ksiądzę budzi się i opowiada dworzanom swój sen; sc. 5: ksiądzę wydaje rozkaz zabicia Menardusa i udaje się na bankiet; sc. 6: Fidelianus przekonuje Veracianusa o niewinności Menardusa. Actus III sc. 1: bankiet; sc. 3: Potarchus wypija truciznę; Callidianus ucieka, potyka się i umiera; sc. 5: ksiądzę obdarowuje ocalałego Menardusa darami.

Źródło: Lohner in «Bibl: man»: Tobias Lohner, *Instructissima bibliotheca manualis concionatoria*.

Treść: Gerardus a Kampis, niedawno obdarzony godnością księcia, poleca Menardusowi sporządzić rejestr wydatków na zbudowany pałac. Przyjmuje przybyłych z sąsiedztwa gości, Nemesianusa, Sotardusa, Lucianusa Gotardusa i Flavianusa, którzy winszują mu z okazji otrzymania nowej godności. Ksiądzę zaprasza ich na bankiet, tymczasem posyła Callidianusa do Menardusa z poleceniem ukończenia budowy pałacu. Potarchus urażony obdarzeniem Menardusa

nowym zaszczytem postanawia uknuć spisek na jego zgubę i udaje się do maga Erebianusa, od którego otrzymuje odpowiedź w formie cytatu z Marcjalisa: „I pole też swoje ma zdrady”. Spotyka żebraka, od którego dowiaduje się, że główny architekt spadł z dachu pałacu, następnie posyła na dwór fałszywy rejestr wydatków, według którego Menardus przywłaszczył sobie pensję głównego architekta. Później spotyka Callidianusa, który mu mówi, że Menardusa oskarżono o zamach na życie księcia. Wiedział on bowiem, że architekt przy budowie pałacu zostawił dla nieprzyjaciół księcia wejście, a jednak nie zatrzymał architekta i pozwolił mu uciec. Potarchus przedstawia Callidianusowi swoją intrygę i spiskują razem przeciw Menardusowi. Ten udaje się do księcia z rejestrem wydatków, Veracianus słucha kalkulacji i kiedy wszystko okazuje się w porządku, poleca przyśpieszyć wykończenie pałacu i przygotowanie bankietu z kuchmistrem. Callidianus rzuca przed księciem fałszywe oskarżenia na Menardusa. Gerardus poleca Veracianusowi wziąć rejestr od Menardusa i uwięzić go; sam udaje się na spoczynek. Fidelianus, zaufany Menardusa, usłyszawszy o intrygach Potarchusa, gdy spotyka żebraka idącego na dwór z fałszywym rejestrem, ukradkiem zabiera pismo i zabrania żebrakowi wstępu na dwór ze względu na sen księcia. Veracianus spotyka Fidelianusa, dowiaduje się o przyczynie uwięzienia Menardusa i na podstawie pisma, które niósł żebrak, uzmysławia sobie podstęp Callidianusa. Zbudzony ze snu książę wzywa dworzan przestraszony nocnym widzeniem, ręką piszącą na fasadzie pałacu słowa „I pole też swoje ma zdrady” oraz „Przy wesołych pucharach wrota do śmierci otwarte”. Przypominając sobie oskarżenia Callidianusa, nakazuje Veracianusowi zabić Menardusa i udaje się na bankiet. Potarchus i Callidianus cieszą się z powodzenia podstępu. Fidelianus przekonuje Veracianusa, by wstrzymał wykonanie wyroku na Menardusie, i obiecuje udowodnić jego niewinność po bankiecie księcia. Veracianus przystaje na to i udaje się do więzienia pocieszyć Menardusa. Przybywają goście, stoły są zastawiane, rozpoczyna się bankiet, zabawa, tańce. Książę pokazuje skarby zgromadzone przez siebie i swoich przodków. Sotardus mówi, że brama pałacu powinna być zamknięta, by nie wyniesiono przez nią księcia do grobowca. Wszyscy śmieją

się z żartu, książę czuje się urażony, ale ukrywa to. Pod wpływem wypitych trunków Gerardus i goście zapadają w sen. Potarchus wypija truciznę przygotowaną przez przyjaciela Menardusa. Przeszaszony marą śmierci Callidianus ucieka, w biegu potyka się, upada w bramie, rozbija głowę i umiera. Przerażony dwór ucieka. Książę z gośćmi budzą się ze snu i widzą trupy, Fidelianus opowiada, co się wydarzyło. Przedstawia też fałszywy rejestr Potarchusa i opisuje jego intrygę. Kiedy książę ubolewa nad śmiercią Menardusa, Veracianus oznajmia, że dzięki interwencji Fidelianusa oszczędził Menardusa. Książę wyrzuca sobie nagły poryw gniewu, prosi Menardusa o wybaczenie i wręcza mu dary. Wreszcie, poznawszy zdrady i marność świata, porzuca wszystko, by uniknąć bram wiecznej śmierci, i postanawia zamknąć się w domu ascezy. – Prolog, chóry i epilog są jednowersowymi sentencjami łacińskimi, oddanymi w języku polskim przez rymowany dystych, treściowo związanymi z tematem dramatu, o charakterze filozoficznym i egzystencjalnym. Chór I zawiera cytat z tragedii Seneki; chór II z Listu do Hebrajczyków 13, 14; epilog z pism św. Prospera.

Treść interludiów niepodana.

Egzemplarze: Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, IV 33132. Prow. na k. A₁r.: «Labor P. Langanik».

Uwaga: rękopiśmienna notatka na k. A₁r.: «R. M. Josepho Jankowski offert Laur. [...] S. JESU»; dramat zapustny, jak wskazuje tytuł; w Epilogu chronostych przedstawiający rok wystawienia.

Scena Ultima In Mucellum Inscem Floccilli Valeriano denunciantem
plaudentemq; ceteros gladius trucidat. Martirium sui miles im-
pedire non potest. Ex Valeriano cantisper custodiendū in-
pediit, dum ipse iudicatum honorem Deorum Impetra-
tori per litteras denunciavit.

M.
Ad.
D.
G.

Univ. War.
BIBLIOTEKA

1-VIII-1857

FLOCELLUS MARTYR TRAGOEDIA,

Acta Lucis Metagymnasticis à Studiis
Juventute Academiæ & Universitatis Vil-
nenfis Societatis JESU, Annò post natum
Seryatorem 1737. Mensè Augusto, die ima.

ARGUMENTUM. 2030879
IV 24644

QVo tempore Antoninus Romano preerat Imperio;
Flocellus Adolefcens exquisitis ob religionem Chri-
stianam tormentis jussu Valeriani Prætidis cruciatus, invi-
ctamq; animi fortitudinem præferens, Martyr Augufto-
duni occubuit. *Merval: L. 5.*

Scena Auguftus in Palæo Valeriani.

PERSONÆ.

- Valerianus Auguftoduni Præfæctus.
- Macrinus Floccilli pæns.
- Floccillus adolefcens.
- Marcellus Exhibitorin Sacrorum Præfes
- Mulieres.

UNIVERSITATIS
WARSAVIENSIS
BIBLIOTEKA
IV 24644

Floccillus, Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, sygnatura IV 24644. Za pozwoleniem biblioteki

10.

Flocillus martyr tragoedia, a iuventute Academiae Vilmensis S.I. anno 1757 mense Augusto, die prima. [br. m. dr., Wilno?, Druk Akad. S.I.?, przed 1 VIII 1757]. 4°.

K. nlb. i nsygn. 2, [a₂].

[Tytuł nagłówkowy]: FLOCILLUS MARTYR TRAGOEDIA, Acta Ludis Metagymnasticis a Studiosa Iuventute Academiae & Universitatis Vilmensis Societatis JESU, Anno post natum Servatorem 1757. Mense Augusto, die Ima.

Niżej: «Argumentum», «Personae». K. [a₁]v.–[a₂]v.: tekst.

Język: łaciński.

Gatunek: tragedia.

Podział: Actus I sc. 1–6. Actus II sc. 1–7. Actus III sc. 1–4, scena ultima.

Osoby: Valerianus Augustoduni Praefectus; Macrinus Flocilli parens; Flocillus adolescens; Marcellus Ethnicorum Sacrorum Praeses; Milites.

Miejsce akcji: Augustoduni in Palatio Valeriani.

Inscenizacja: Actus I sc. 2: Marcellus skarży się przed Valerianusem; sc. 3: uwięzienie Flocillusa; sc. 4: Macrinus wyjednuje odroczenie wyroku. Actus II sc. 3: Valerianus mówi Flocillusowi o wyroku śmierci dla ojca. Actus III sc. 1: rozmowa Valerianusa z Marcellusem; sc. 3: Valerianus rozkazuje zabrać Flocillusa; sc. ultima: Macrinus napada z mieczem na Marcellusa.

Źródło: Merul. l. 5.

Treść: Macrinus poleca Flocillusa Valerianusowi, by z jego pomocą młodzieniec został przyjęty do efebów Antonina. Marcellus skarży się Valerianusowi, że Flocillus strącił z ołtarza wizerunek Jowisza i podeptał go. Flocillus wyznaje, że gardzi bogami i czci Chrystusa, za co Valerianus rozkazuje wtrącić go do więzienia. Macrinus wy-

jednuje od Valerianusa odroczenie kary śmierci dla syna, pod warunkiem że Flocillus wyrzeknie się Chrystusa i zacznie czcić bogi. Macrinus, bezskutecznie próbując odwieść syna od prawdziwej wiary, przekonuje go, że jeśli Flocillus nie zacznie czcić bogów, on zostanie skazany na śmierć. Przedstawia również swój plan Valerianusowi. Tymczasem Valerianus, często nakłaniany przez Marcellusa do prześladowania chrześcijan, rozważa, co uczynić z Flocillusem. Kiedy informuje go o wyroku śmierci na ojcu, młodzieniec prosi go, żeby zamiast ojca sam mógł się poddać wyrokowi. Macrinus, udając smutek, gani syna, że z jego powodu poniesie karę śmierci. Kiedy Marcellus, chcąc uspokoić spółośństwo wzburzone z powodu zniszczenia posągu Jowisza, żąda dla Flocillusa kary śmierci, Macrinus pragnie umrzeć razem z synem. Valerianus grozi Flocillusowi śmiercią, jeśli ten nie przebłaga Jowisza i nie oświadczy publicznie, że to uczyni. Flocillus, nie bojąc się tortur, prosi Chrystusa i mieszkańców nieba o siłę wytrwania w pobożnych postanowieniach i siłę fizyczną do zniesienia męki. Marcellus w rozmowie z Valerianusem o niezwykłej wytrzymałości Flocillusa i innych chrześcijan w czasie prześladowań domaga się zasądzenia wyroku śmierci na młodzieńcu, jeśli ten się nie ugnie. Macrinus wyrzuca Flocillusowi jego postępowanie, Flocillus stara się złagodzić ból ojca, oświadcza zarazem, że nie dopuści, by ojciec oddał życie zamiast niego. Młodzieniec na rozkaz Valerianusa zostaje zabrany. Kiedy Macrinus pyta o los Flocillusa, Valerianus odpowiada, że nie powinien opłakiwać syna, który gardzi ojczystymi świętościami i bogami. Flocillus został oddany kapłanowi Marcellusowi. Gdy kapłan informuje Valerianusa o śmierci Flocillusa, Macrinus rzuca się na niego z mieczem, ale żołnierz go powstrzymuje. Valerianus rozkazuje uwięzić go do czasu, aż pisemnie nie powiadomi cesarza, że zadośćuczyniono czci bogów.

Egzemplarze: Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, IV 24644.

Uwaga: por. DS II 1, nr 338, tragedia o podobnej treści, tutaj św. Flocellus.

Ex VII 199.

132385

GAUDIA POST LUCTUS

S E V

PALMA TRIUMPHALIS

Lauro Martyrij

succedanea:

In Triumphantis pro CHRISTO,
& cum CHRISTO,

Inter Filiorum Tormenta

541 311 540

TITI dextera
revirescens.

Vidua
16368

Ab Academico-Tulliana Adolescentia

In Theatro Doloris

PRÆSENTATA

Anno, post Tormentorum & Mortis suæ LUCTUM,

Orbi GAUDIA Creantis Salvatoris 1680.

Præcedanea Dominicæ PALMARUM die.

ARGUMENTUM.

Inter frequentes Martyrum LAUROS & LAUREAS, ferax triumphalis PALMARUM Iaponia, sæpe post tormentorum LUCTUM, optata Christianis Pugilibus victoriarum progerminavit GAUDIA. Ita in Bungeni Regno, Anno 1614. Imperante Xoguno, exorta contra Orthodoxos Fideles perfectione, Nobilissimus quidam Vir TITUS, pro Fide CHRISTI variè vexatus, graviora tandem in suis absens prælia, quàm in se ipso præfens, depugnatus, jubetur à Dynasta, Filium Novennem Matthæum, tandem alterum Simonem annorum 16, cæterosq; de prole & Familia sua (quorum loco, Iosephum, medium inter priores, & Leonem Fratrem Titi minimum, hic ponimus) ordine succedaneo ad tormenta, mittere. Mittit hos Titus ad necem (ut putabat, & sibi à Dynasta relatum, singulas inter evocationes, habuerat) quos variè cruciatus, nec tamen Chæcifixum negantes CHRISTUM, detinet Tyrannus: ad extremum ipsum innocuum Titum, ad eandem pænis vocat, atq; ni à CHRISTO recedat, morti adjudicandum iurat: sed dum intrepidus Titus ad mortem se libenter offert, victus constantiâ, Tyrannus, omnes ei natos, & proximo sanguine iunctos restituit, Christianeq; vivere permittit. Sic Victor Titus post LAUROS Martyrij, PALMAM obtinuit TRIUMPHALEM, atq; post persecutionis LUCTUM, GAUDIA celebravit. P. Nicolaus Trigautius Soc. IESP. De Christianis apud Iaponos triumphis lib: 316, cap: 11.

11215

PROLOGUS.

In Horto Titi, dum Idololatria & Tyrannis ferales plantat Cupressos, illas superveniens Amor Divinus, & Religio evellunt, Laurosq; & Palmas triumphales inserunt; quæ, etiam eas apertis, Divinus Amor irrigat Fontibus, in altum surgunt.

Gaudia post luctus, Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, sygnatura III 16368. Dostępne w bibliotece cyfrowej www.epaveldas.lt: <http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/VUB/VUB01-000548605> (dostęp: 22.09.2017)

11.

Gaudia post luctus seu palma triumphalis in Titi dextera revirescens, ab Academico-Tulliana Adolescentia in theatro doloris praesentata anno 1680, praecedanea Dominicae Palmarum die [br. m. dr., Wilno?, Druk Akad. S.I.?, przed 13 IV 1680]. 2°.

K. nlb. i nsygn. 2, [a₂]²⁸.

[Tytuł nagłówkowy]: GAUDIA POST LUCTUS SEV PALMA TRIUMPHALIS Lauro Martyrij succedanea: In Triumphantis pro CHRISTO, & cum CHRISTO, Inter Filiorum Tormenta TITI dextera revirescens. Ab Academico-Tulliana Adolescentia In Theatro Doloris PRAESENTATA Anno, post Tormentorum & Mortis suae LUCTUM, Orbi GAUDIA Creantis Salvatoris 1680. Praecedanea Dominicae PALMARUM die [13 IV 1680].

Niżej: «Argumentum». K. [a₁]r.–[a₂]v.: tekst.

Język: łaciński.

Gatunek: tragedia.

Podział: Prologus. Actus I sc. 1–4. Chorus. Actus II sc. 1–4. Chorus. Actus III sc. 1–4. Chorus. Actus IV sc. 1–4. Chorus. Actus V sc. 1–4. Epilogus.

Chorus [1]: „lessus feralis”, „salientes calvariae”, „laetus concentus”. Chorus [2]: Religio i Amor Divinus śpiewają „Ty, o Jezu, jesteś moją radością”. Chorus [3]: śpiew „Ogromnie się weselę”. Actus IV sc. 2: „caelestis cantus et musica”, „laetus concentus”. Epilogus: Genii Titi, Leonis, Simonis, Iosephi, Matthaei, Xuni occinentes: „Quis nos separabit a Charitate Christi”.

Osoby (brak spisu): Idololatria; Tyrannis; Amor Divinus; Religio; Xogun, Iaponiae Imperator; Ximus, Bungensis Dynasta; Titus; Kimus, tormentorum praefectus; Matthaeus, Iosephus, Simon, Titi filii; Titi Familia; Ioquez, Dynastae Filius; Leon, Titi Frater; Xunus, Cae-

²⁸ Z uwagi na ucięte z dołu karty trudno stwierdzić, czy były one sygnowane.

sareus Filius; Genius Titi; Genius Leonis; Genius Simonis; Genius Iosephi; Genius Matthaei; Genius Xuni; Kassoius; Orator.

Inscenizacja: Prologus: Idololatria i Tyrannis sadzą w ogrodzie cyprysy, Amor Divinus i Religio wyrrywają je i sadzą laury i palmy zwycięstwa. Actus I sc. 2: Ximus daje Kimusowi magiczny pierścień; sc. 3: Kimus zasięga rady bogów; sc. 4: Kimus przechodzi przez miejsce kaźni, przemawiają głowy zabitych chrześcijan. Chorus [1]: tańczące czaszki. Actus II sc. 1: Kimus zabiera Matthaeusa na tortury; sc. 2: tortury Matthaeusa; sc. 3: Iosephus idzie na męki; sc. 4: Kimus i Iosephus spotykają Ioqueza. Chorus [2]: posąg z czaszek i kości, pomnik zwycięstwa z krzyży i szafotów. Actus III sc. 1: tortury Iosephusa; sc. 2: Kimus zabiera na tortury Simona i Leona; sc. 4: Simon i Leon wzajemnie się torturują; rzuceni na pożarcie dzikim zwierzętom. Chorus [3]: uskrzydłone Geniusze Leona, Simona, Iosephusa, Matthaeusa i Xunusa lecą do krzyża. Actus IV sc. 1: Xunus wpada w obłęd; sc. 2: śpiew i muzyka w więzieniu; sc. 4: Ximus udaje się do cesarza. Chorus [4]: Religio, Amor Divinus, Idololatria i Tyrannis łowią ryby, Idololatria i Tyrannis toną. Actus V sc. 2: Kimus staje przed Ximusem. Epilogus: Orator zamyka scenę.

Źródło: Nicolaus Trigautius, *De Christianis apud Iaponios triumphis*, lib. 3, cap. 11.

Treść: Prologus: Idololatria i Tyrannis sadzą w ogrodzie Titusa cyprysy, nadchodzą Amor Divinus i Religio, wyrrywają je i zasadzają wawrzyny oraz triumfalne palmy, które rosną podlewane przez Divinus Amor. – Xogun, cesarz Japonii, podburza przeciw chrześcijanom dynastę Ximusa z Bungum, Titusa jednak, z uwagi na jego niezwykłą lojalność, rozkazuje nawrócić na religijne obrzędy Japonii dobrym sposobem oraz przez lekkie tortury i męki jego synów. Ximus na próżno usiłuje odwieść Titusa od wiary w Chrystusa. Daje Kimusowi w prezencie pierścień z magicznym kamieniem i poleca wydać na męki Matthaeusa, obiecując zarazem najwyższe zaszczyty. Kimus pyta bogów, jakim sposobem albo rodzajem tortur mógłby odwieść Tytusa od wiary w Chrystusa. Słyszy odpowiedź: „upieczo-

ny chłopiec katem”. Przechodząc przez miejsce kaźni, gdzie zgodnie z japońskim zwyczajem ułożone są w rzędzie głowy zabitych chrześcijan, słyszy ich słowa: „Tutaj są palone ofiary miłe Polusowi. Ale stąd Kimus da ofiarę Styksowi”, które interpretuje na swoją korzyść, a dla Titusa wznosi wysoki krzyż. Kiedy Titus umacnia całą swą rodzinę w wierze w Chrystusa, nadchodzi Kimus i zabiera na męki do dynasty jego syna Matthaëusa. Młodzieniec z pogodą znosi tortury. Tyran rozkazuje go zamknąć w więzieniu i żąda od Titusa wydania na męki następnego syna, kłamiąc, że Matthaëus już nie żyje. Zgnębiony Titus błaga, więc Kimus pozwala mu wybrać, którego ze swych synów pośle na męki i śmierć, ale młodszy Iosephus ofiaruje się zamiast starszego Simona i szlachetnie idzie na tortury. Kimus i Iosephus w drodze do dynasty spotykają Ioqueza, bliskiego przyjaciela Iosephusa, który błaga Kimusa, by go nie zabierał na męki. Kiedy nie uzyskuje nic swoimi błaganiami, poczytuje to sobie za wzgardę i postanawia pozbawić Kimusa łaski ojca, a nawet życia. Iosephus pozostaje nieugięty w obliczu tortur, co staje się źródłem udręki Kimusa i w ten sposób wypełnia się przepowiednia „upieczony chłopiec katem”. Dynasta rozkazuje zabrać pozostałych synów Titusa i jego brata na męki. Kimus zakuwa w kajdany Simona oraz Leona, brata Titusa, i proponuje, by młodzieńcy sami sobie zadawali męki. W obecności Xunusa i Ioqueza, syna dynasty, Leon i Simon torturują się nawzajem płonącym węglem i rozpuszczonym woskiem. Kiedy tortury nie odnoszą skutku, Kimus rozkazuje rzucić ich na pożarcie dzikim zwierzętom, ale te łagodnieją na znak krzyża zrobionego przez młodzieńców. Kimus, przypisując to czarom, rozkazuje wtrącić młodzieńców do więzienia. Przez moc magicznego pierścienia oraz słowa Ioqueza Xunus przeciwstawia się Kimusowi. Ten przykłada księciu do ust pierścień, przez co Xunus popada w szaleństwo i dołącza w więzieniu do młodzieńców, których pociesza niebiański śpiew i muzyka. Boska moc uwalnia od szaleństwa księcia, który przyjmuje wiarę w Chrystusa i chce za niego umrzeć. Ximus dowiadyuje się o obłędzie Xunusa spowodowanym przez Kimusa i udaje się do cesarza. Oświadcza, że nie osiągnął niczego z Titusem i jego synami, a nawet sam Xunus wpadł w obłęd przez magiczne sztuczki

Kimusa. Cesarz rozkazuje jeszcze raz wystawić Titusa i młodzieńców na próbę, by uwolnić od śmierci swojego syna. Następnie poleca pozwolić Titusowi żyć po chrześcijańsku, zwrócić mu brata i synów, a Kimusa skazać na śmierć. Kimus zostaje uznany za głównego wroga cesarza i ma zostać zawieszony na wysokim krzyżu, kiedyś wzniesionym przez niego dla Titusa. Ximus bezskutecznie próbuje nawrócić Titusa i jego synów, w końcu pozwala im na chrześcijańskie życie. Titus i jego synowie cieszą się, że przez tortury pokazali Niebu miłą ofiarę. – Epilogus: Geniusze Titusa, Leona, Simona, Iosephusa, Matthaeusa i Xunusa śpiewają „Któż nas oddzieli od miłości do Chrystusa” i głoszą, że świat w męce Chrystusa ma perspektywę prawdziwej radości po smutku. Mówca, chwając to, zamyka scenę. Chorus [1]: Idololatria i Tyrannis na instrumencie sporządzonym z kości i czaszek wiernych, którzy zginęli za Chrystusa, zamierzają zaintonować lament pogrzebowy dla chrześcijan. Grają wesołą melodię dla podrygujących czaszek. Religio i Divinus Amor triumfują. Chorus [2]: Idololatria i Tyrannis na progu domu Titusa stawiają posąg z czaszek i kości wiernych zmarłych za Chrystusa. Kiedy Religio i Amor Divinus naznaczają go swoimi krzyżami, upada i rozsypuje się na kawałki. Religio i Amor, śpiewając „Ty, o Jezu, jesteś moją radością”, wznoszą trofeum z krzyży i szafotów. Chorus [3]: Amor Divinus wrywa z płomieni świata Geniusze Leona, Simona, Matthaeusa, Iosephusa i Xunusa, dodaje im skrzydeł i rozpala ich własnym płomieniem. Te ze śpiewem „Ogromnie się weselę” lecą do krzyża, paląc się w ofierze dla najwyższego bóstwa. Chorus [4]: Na bezkresnym Oceanie Świata Religio i Amor Divinus, a z drugiej strony Idololatria i Tyrannis łowią ryby. Religio i Amor Divinus zgodnie ze słowami Chrystusa „Odtąd ludzie będziecie łowić” łapią w swe sieci Geniusze Titusa, Leona, Simona, Matthaeusa, Iosephusa i Xunusa; Idololatria i Tyrannis z wściekłości rozhuśtują swą łódkę, w rezultacie toną.

Egzemplarze: Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, III 16368: egzemplarz przycięty z dołu, na k. [a₁]r. widać odręczną notatkę, być może nazwisko autora.

Bibliografia

- Dramat staropolski od początków do powstania sceny narodowej. Bibliografia*, t. 2: *Programy drukiem wydane do r. 1765*, cz. 1: *Programy teatru jezuickiego*, oprac. W. Korotaj, J. Szwedowska, M. Szymańska, Wrocław 1976.
- Kadulska I., *Teatr jezuicki XVIII i XIX wieku w Polsce. Z antologią dramatu*, Gdańsk 1997.
- Korotaj W., *Z problematyki staropolskich programów teatralnych*, w: *Wrocławskie spotkanie teatralne*, red. W. Roszkowska, Wrocław 1967.
- Niedźwiedz J., *Kultura literacka Wilna (1323–1655). Retoryczna organizacja miasta*, Kraków 2012.
- Okoń J., *Dramat i teatr szkolny. Sceny jezuickie XVII wieku*, Wrocław 1970.
- Piechnik L., *Dzieje Akademii Wileńskiej*, t. 1–4, Rzym 1983–1990.
- Poplatek J., *Studia z dziejów jezuickiego teatru szkolnego w Polsce*, Wrocław 1957.
- Ratio atque institutio studiorum czyli ustawa szkolna Towarzystwa Jezusowego*, wstęp i oprac. K. Bartnicka, T. Bienkowski, Warszawa 2000.
- Rezanov V.I., *Iz istorii russoj dramy. Škol'nye dejstva XVII–XVIII vv. i teatr uezuitov*, Moskva 1910 (B.I. Резанов, *Из истории русской драмы. Школьные действия XVII–XVIII вв. и театр иезуитов*, Москва 1910).
- Rezanov V.I., *K istorii russoj dramy. Ėkskurs v oblast' teatra uezuitov*, Nežin 1910 (B.I. Резанов, *К истории русской драмы. Экскурс в область театра иезуитов*, Nežin 1910).
- Rezanov V.I., *Škol'nye dramy pol'sko-litovskih uezuitskih kolegij*, Nežin 1916 (B.I. Резанов, *Школьные драмы польско-литовских иезуитских коллегий*, Nežin 1916).
- Roszkowska W., *Uwagi o programowości teatru barokowego w Polsce*, w: *Wrocławskie spotkanie teatralne*, red. W. Roszkowska, Wrocław 1967.
- Simon L., *Dykcjonarz teatrów polskich czynnych od czasów najdawniejszych do roku 1863*, Warszawa 1935.
- Sommervogel C., de Backer A., de Backer A., Carayon A., *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, t. 1–12, Bruxelles–Paris 1890–1960.
- Ulčinaitė E., *Lietuvos jėzuitų teatras. XVI–XVIII amžiaus dramų rinktinė*, Vilnius 2008.
- Zaborskaitė V., *Prie Lietuvos teatro ištakų. XVI–XVIII a. mokyklinis teatras*, Vilnius 1981.
- Załęski S., *Jezuici w Polsce*, t. 1–5, Lwów–Kraków 1901–1906.